

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ہمارے زندگی

(ویژہ مبلغان، ماہ مبارک رمضان)

حضرت آیت اللہ العظمیٰ صافی گلپایگانی رحمۃ اللہ علیہ

سرشناسه : صافی گلپایگانی، لطف الله، ۱۲۹۸-
 عنوان و نام پدیدآور : بهار بندگی (ویژه مبلغان ماه مبارک رمضان)، آیت الله العظمی صافی گلپایگانی.
 مشخصات نشر : قم: دفتر تنظیم و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی مدظله العالی، ۱۳۹۲
 ویرایش : ویراست ۲
 مشخصات ظاهری : ۹۵ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۰۵-۶۹-۸ / ۲۴۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه: ص. [۹۹]-۱۰۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
 موضوع : فقه جعفری - رساله عملیه - پرسش ها و پاسخ ها
 موضوع : رمضان
 موضوع : روزه
 موضوع : اسلام - مسائل متفرقه
 شناسه افزوده : دفتر آیت الله العظمی شیخ لطف الله صافی گلپایگانی مدظله العالی
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۲ ب۹ ص ۲/ ۱۸۳/۹ BP
 رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۴۲۲
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۱۹۶۷۸

دفتر تنظیم و نشر آثار

حضرت آية الله العظمى صافی گلپایگانی رحمته الله

- نام کتاب: بهار بندگی (ویژه مبلغان ماه مبارک رمضان)
- مؤلف: حضرت آیت الله العظمی لطف الله صافی گلپایگانی مدظله الوارف
- چاپ اول/ ویراست جدید: ۱۳۹۲
- شمارگان: ۵۰۰۰
- بها: ۲۴۰۰ تومان
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۰۵-۶۹-۸
- سایت الکترونیکی: www.safi.ir www.saafi.net
- پست الکترونیکی: saafi@saafi.net
- آدرس پستی: قم / انقلاب ۶ / پلاک ۱۸۱
- تلفن: ۳۷۷۲۳۳۸۰ (۰۲۵)

سخن ناشر

بسم الله الرحمن الرحيم

در زمان غیبت حضرت ولی عصر بقیه الله الاعظم - ارواحنا فداه - باید به حاملان علوم اهل بیت علیهم السلام رجوع و مسائل دینی را از آنان سؤال نمود، بلکه روش و سیره عقلا در هر علمی پرسش از دانشمندان و کارشناسان همان علم بوده و هست و این روش در عمل، مورد تأیید و امضای شارع مقدس نیز قرار گرفته است.

مجموعه‌ای که پیش‌روی دارید گزیده‌ای از آثار مرجع عالی‌قدر حضرت آیت‌الله العظمی حاج شیخ لطف‌الله صافی گلپایگانی - مدظله‌الشریف - است که از کتاب‌های **رمضان در تاریخ، عالی‌ترین مکتب تربیت و اخلاق یا ماه مبارک رمضان، معارف دین** (جلد ۱ و ۲) و **پاسخ کوتاه** (جلد ۱ و ۲) که همگی از تألیفات معظم‌له می‌باشد، گردآوری و به مناسبت ماه مبارک رمضان در اختیار ائمه محترم جمعه و جماعات و مبلغین عزیز قرار می‌گیرد. امید است این خدمت ناچیز مورد نظر و قبول قطب عالم امکان حضرت بقیه الله الاعظم - ارواحنا فداه - قرار گیرد.

رمضان المبارک ۱۴۳۱

مطابق با مرداد ماه ۱۳۸۹

دفتر تنظیم و نشر آثار معظم‌له

فهرست مطالب

۵	سخن ناشر
۹	خطبه شعبانیه
۱۷	پیام معظم له به مناسبت حلول ماه مبارک رمضان
۲۱	روزشمار تاریخی ماه مبارک رمضان
۲۱	بیعت با ولایتعهدی امام رضا علیه السلام
۲۲	وفات ابوطالب علیه السلام
۲۲	وفات حضرت خدیجه علیها السلام
۲۳	اجرای عقد اخوت
۲۴	ولادت امام حسن مجتبی علیه السلام
۲۵	ولادت امام جواد علیه السلام
۲۵	غزوه بدر
۲۶	فتح مکه
۲۷	شهادت مولای متقیان، امیرمؤمنان علی علیه السلام
۲۹	جوانان می پرسند
۲۹	قرآن
۲۹	اعجاز قرآن
۲۹	تحریف قرآن
۳۰	رسم الخط یا رسم الاملاء
۳۱	قرائت قرآن یا ترجمه آن
۳۲	ضمیر متکلم مع الغیر در قرآن
۳۳	امیرالمؤمنین علی علیه السلام
۳۳	علم امیرالمؤمنین علیه السلام به شهادت خود
۳۴	عدم تصریح به نام امیرالمؤمنین علی علیه السلام در قرآن
۳۵	دعا و مناجات
۳۵	عربی بودن زبان ادعیه
۳۶	سن بلوغ
۳۶	سن تکلیف دختران
۳۷	روزه
۳۷	وجوب روزه
۴۱	۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی
۴۱	جلسه ۱: روزه

جلسه ۲: تقلید.....	۴۴
جلسه ۳: طهارت و نجاست.....	۴۵
جلسه ۴: نماز.....	۴۷
جلسه ۵: احکام خمس.....	۴۹
جلسه ۶: خرید و فروش و اجاره.....	۵۰
جلسه ۷: حق التألیف و رایت.....	۵۱
جلسه ۸: نذر.....	۵۲
جلسه ۹: مسابقات و شرطبندی.....	۵۲
جلسه ۱۰: قرض و ربا.....	۵۳
جلسه ۱۱: معاشرت با اهل کتاب و فرقه‌های گوناگون.....	۵۴
جلسه ۱۲: قوانین و مقررات.....	۵۴
جلسه ۱۳: حجاب و رابطه با نامحرم.....	۵۵
جلسه ۱۴: لباس و زینت.....	۵۶
جلسه ۱۵: نگاه کردن.....	۵۷
جلسه ۱۶: مسائل پزشکی.....	۵۸
جلسه ۱۷: تصرف در مال دیگری.....	۵۹
جلسه ۱۸: تلویزیون و ماهواره.....	۶۰
جلسه ۱۹: ازدواج.....	۶۲
جلسه ۲۰: موسیقی.....	۶۳
جلسه ۲۱: مراسم و مجالس مذهبی.....	۶۴
جلسه ۲۲: ورزش.....	۶۵
جلسه ۲۳: امر به معروف و نهی از منکر.....	۶۶
جلسه ۲۴: صله رحم.....	۶۷
جلسه ۲۵: استخاره.....	۶۸
جلسه ۲۶: خرافات.....	۶۸
جلسه ۲۷: دروغ.....	۶۹
جلسه ۲۸: غیبت.....	۷۰
جلسه ۲۹: وظیفه معلّم و دانش آموز.....	۷۱
جلسه ۳۰: خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها.....	۷۲
احادیث رمضانیه.....	۷۳
مناجات امیرالمؤمنین علیه السلام	۸۳
کتاب نامه.....	۸۷
آثار حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی مدظله الوارف.....	۹۱

خطبه شعبانيه

عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرضا، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ آبَائِهِ، عَنْ
أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ خَطَبَنَا
ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ ﷺ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ
شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ
اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ وَأَيَّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ وَلَيَالِيهِ
أَفْضَلُ اللَّيَالِي وَسَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ هُوَ شَهْرُ
دُعَيْتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَاةِ اللَّهِ وَجُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ
كَرَامَةِ اللَّهِ أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ وَنَوْمُكُمْ فِيهِ عِبَادَةٌ
وَعَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ وَدُعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ
فَاسْأَلُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ بِنِّيَاتٍ صَادِقَةٍ وَقُلُوبٍ طَاهِرَةٍ أَنْ
يُوفِّقَكُمْ لِصَيَامِهِ وَتِلَاوَةِ كِتَابِهِ، فَإِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ حُرِمَ
غُفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ وَادْكُرُوا
بِجُوعِكُمْ وَعَطَشِكُمْ فِيهِ جُوعَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَعَطَشِهِ
وَ تَصَدَّقُوا عَلَى فَقَرَائِكُمْ وَمَسَاكِينِكُمْ وَوَقَرُوا
كِبَارَكُمْ وَارْحَمُوا صِغَارَكُمْ وَصَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَ
احْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ وَغَضُّوا عَمَّا لَا يَحِلُّ النَّظَرُ إِلَيْهِ
أَبْصَارَكُمْ وَ عَمَّا لَا يَحِلُّ الْإِسْتِمَاعُ إِلَيْهِ أَسْمَاعَكُمْ وَ
تَحَنَّنُوا عَلَى أَيْتَامِ النَّاسِ يُتَحَنَّنْ عَلَى أَيْتَامِكُمْ وَ تَوَبُّوا
إِلَى اللَّهِ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَارْفَعُوا إِلَيْهِ أَيْدِيَكُمْ بِالْدُّعَاءِ
فِي أَوْقَاتِ صَلَوَاتِكُمْ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ السَّاعَاتِ يَنْظُرُ
اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا بِالرَّحْمَةِ إِلَى عِبَادِهِ يُجِيبُهُمْ إِذَا

نَاجَوْهُ وَ يُلَيِّهِمْ إِذَا نَادَوْهُ (وَ يُعْطِيهِمْ إِذَا سَأَلُوهُ) وَ
يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِذَا دَعَوْهُ.

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَنْفُسَكُمْ مَرُوءَةٌ بِأَعْمَالِكُمْ فَكُفُّوها
بِاسْتِغْفَارِكُمْ وَ طُهِرُوا أَنْفُسَكُمْ بِثِقِيلَةٍ مِنْ أَوْزَارِكُمْ فَخَفَّفُوا عَنْهَا
بِطَوَّلِ سُجُودِكُمْ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ أَقْسَمَ بِعِزَّتِهِ أَنْ لَا
يُعَذِّبَ الْمُصَلِّينَ وَ السَّاجِدِينَ وَ أَنْ لَا يُرَوِّعَهُمُ النَّارُ
يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ. أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ فَطَّرَ
مِنْكُمْ صَائِماً مُؤْمِناً فِي هَذَا الشَّهْرِ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ عِنْدَ
اللَّهِ عِتْقٌ رَقَبَةٍ وَ مَغْفِرَةٌ لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ، فَقِيلَ يَا
رَسُولَ اللَّهِ فَلَيْسَ كُلُّنَا يَقْدِرُ عَلَى ذَلِكَ فَقَالَ ص اتَّقُوا
النَّارَ وَ لَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ اتَّقُوا النَّارَ وَ لَوْ بِشَرْبَةِ مِنْ مَاءٍ.

أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ حَسَنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلِّفَهُ
كَانَ لَهُ جَوَازٌ عَلَى الصَّرَاطِ يَوْمَ تَزُلُ فِيهِ الْأَفْدَامُ وَ
مَنْ خَفَّفَ فِي هَذَا الشَّهْرِ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ خَفَّفَ
اللَّهُ عَلَيْهِ حِسَابَهُ وَ مَنْ كَفَّ فِيهِ شَرُّهُ كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ
غَضَبَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَ مَنْ أَكْرَمَ فِيهِ يَتِيمًا أَكْرَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ
يَلْقَاهُ وَ مَنْ وَصَلَ فِيهِ رَحِمَهُ وَصَلَهُ اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ يَوْمَ
يَلْقَاهُ وَ مَنْ قَطَعَ فِيهِ رَحِمَهُ قَطَعَ اللَّهُ عَنْهُ رَحْمَتَهُ يَوْمَ
يَلْقَاهُ وَ مَنْ تَطَوَّعَ فِيهِ بِصَلَاةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِرَاءَةً مِنَ
النَّارِ وَ مَنْ أَدَّى فِيهِ فَرَضاً كَانَ لَهُ ثَوَابٌ مِنْ أَدَى
سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الشُّهُورِ.

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ فِي هَذَا الشَّهْرِ مُفَتَّحَةٌ
فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لَا يُغَلِّقَهَا عَلَيْكُمْ وَ أَبْوَابَ النَّارِ
مُعَلَّقَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لَا يُفَتِّحَهَا عَلَيْكُمْ وَ الشَّيَاطِينَ

مَغْلُولَةٌ فَاسْأَلُوا رَبَّكُمْ أَنْ لَا يُسَلِّطَهَا عَلَيْكُمْ.

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقُمْتُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ؟ فَقَالَ عليه السلام يَا أَبَا الْحَسَنِ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْوَرَعُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ. ثُمَّ بَكَى، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا يُبْكِيكَ؟ فَقَالَ: يَا عَلِيُّ! أَبْكِي لِمَا يُسْتَحَلُّ مِنْكَ فِي هَذَا الشَّهْرِ. كَأَنِّي بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي! لِرَبِّكَ وَ قَدْ انْبَعَثَ أَشَقِي الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ شَفِيقُ عَاقِرِ نَاقِهِ ثُمُودٌ، فَضَرَبَكَ ضَرْبَةً عَلَيَّ فَرَزَكَ فَخَضَبَ مِنْهَا لِحْيَتَكَ. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَ ذَلِكَ فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِي؟ فَقَالَ عليه السلام: فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِكَ. ثُمَّ قَالَ عليه السلام: يَا عَلِيُّ مَنْ قَتَلَكَ فَقَدْ قَتَلَنِي، وَ مَنْ أَبْغَضَكَ فَقَدْ أَبْغَضَنِي، وَ مَنْ سَبَّكَ فَقَدْ سَبَّنِي، لِأَنْتَكَ مِنِّي كَنَفْسِي، رُوحُكَ مِنْ رُوحِي، وَ طِينَتُكَ مِنْ طِينَتِي، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى خَلَقَنِي وَإِيَّاكَ، وَاصْطَفَانِي وَإِيَّاكَ، وَ اخْتَارَنِي لِلنَّبُوءَةِ، وَ اخْتَارَكَ لِلْإِمَامَةِ، وَ مَنْ أَنْكَرَ إِمَامَتَكَ فَقَدْ أَنْكَرَ نُبُوتِي، يَا عَلِيُّ! أَنْتَ وَصِيِّي وَأَبُو وَلَدِي وَزَوْجُ ابْنَتِي وَخَلِيفَتِي عَلَى أُمَّتِي فِي حَيَاتِي وَبَعْدَ مَوْتِي أَمْرُكَ أَمْرِي وَنَهْيُكَ نَهْيِي أَفْسِمُ بِالَّذِي بَعَثَنِي بِالنَّبُوءَةِ وَجَعَلَنِي خَيْرَ الْبَرِيَّةِ إِنَّكَ لَحُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَأَمِينُهُ عَلَى سِرِّهِ وَخَلِيفَتُهُ عَلَى عِبَادِهِ.^١

١. صدوق، الامالي، ص ١٥٣ - ١٥٥؛ صدوق، عيون اخبار الرضا عليه السلام، ج ٢، ص ٢٦٥ - ٢٦٧؛ مجلسي،

بحار الانوار، ج ٩٣، ص ٣٥٦ - ٣٥٨.

حضرت امام رضا علیه السلام از پدران بزرگوارش از حضرت
امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که فرمود: پیغمبر
اکرم صلی الله علیه و آله روزی برای ما خطبه خواند و فرمود:

ای مردم! به درستی که ماه خدا با برکت و رحمت و آمرزش
به شما رو کرده است. ماهی که نزد خدا بهترین ماه‌ها،
روزهایش بهترین روزها، شب‌هایش بهترین شب‌ها و
ساعاتش بهترین ساعات است. ماهی که در آن به ضیافت
خدا خوانده و از اهل کرامت خدا قرار داده شده‌اید.
نفس‌های شما در آن ثواب تسبیح دارد و خواب شما در آن
عبادت و عمل شما در آن مقبول و دعای شما در آن
مستجاب است؛ پس با نیت‌های راست و دل‌های پاک، از
خدا درخواست کنید که شما را برای روزه و تلاوت قرآن
توفیق دهد. به درستی که شقی و بدعاقبت، کسی است که
از آمرزش خدا در این ماه بزرگ محروم شود و به گرسنگی
و تشنگی خود در این ماه، گرسنگی و تشنگی روز قیامت
را یاد کنید و بر فقیران و مسکینان خود صدقه بدهید،
سالمدان را احترام نمایید، بر صغار و خردسالان رحم کنید
و صلّه ارحام نمایید و زبان‌های خود را [از آنچه نباید گفت]
و چشم‌های خود را از آنچه نباید به آن نگاه کرد، نگاه
دارید و گوش‌های خود را از آن چه نباید شنید حفظ کنید،
و با یتیمان مردم مهربانی کنید تا با یتیمان شما مهربانی
شود، و از گناهان خود به‌سوی خدا توبه و بازگشت نمایید و
دست‌های خود را در اوقات نماز به دعا بلند کنید که آن
هنگام بهترین ساعت‌هاست. خدا در آن هنگام به رحمت
به‌سوی بندگانش نظر می‌فرماید و هرگاه ایشان با او
مناجات نمایند، جواب می‌فرماید و هرگاه او را ندا کنند،

لیک می گوید(و هرگاه از او درخواست کنند به آنها عطا می کند) و هرگاه او را بخوانند، مستجاب می کند.

ای مردم! به درستی که جان های شما در گرو عمل های شماست؛ پس با استغفار، از گرو بیرون آوریدو پشت های شما از گناهانتان سنگین است، پس به طول دادن سجود، آن را سبک سازید و بدانید که خدا به عزّت خود سوگند یاد کرده است که نمازگزاران و سجده کنندگان را عذاب نکند و آنها را به آتش جهنّم در روز قیامت نترساند.

ای مردم! هرکس از شما مؤمن روزه داری را در این ماه افطار دهد، برای او نزد خدا ثواب یک بنده آزاد کردن و آمرزش گناهان گذشته خواهد بود. پس گفته شد: یا رسول الله! همه ما قدرت بر آن نداریم؛ فرمود: با افطار دادن به روزه دار – اگرچه به نصف دانه خرما باشد – از آتش پرهیزید، اگرچه به شربتی آب باشد.

ای مردم! هرکس از شما خلق خود را در این ماه نیکو سازد، گذشتن از صراط در روزی که قدم ها بر آن بلغزد، برای اوست.

ای مردم! کسی که در این ماه خدمت غلام و کنیز خود را سبک گرداند، خدا در قیامت حساب او را آسان سازد و هرکس در این ماه شرّ خود را باز دارد، خدا خشم خود را از او در روز قیامت باز دارد و کسی که یتیمی را در این ماه گرامی بدارد، خدا او را در روز قیامت گرامی دارد و کسی که در این ماه صله رحم نماید، خدا او را در قیامت به رحمت خود وصل کند و کسی که در این ماه قطع رحم کند، خدا در روز قیامت رحمت خود را از او قطع

فرماید و هرکس در این ماه نماز مستحبی به جا آورد، برای او براءت از آتش نوشته می شود. و کسی که نماز واجب به جا آورد، مثل کسی است که در ماه های دیگر هفتاد نماز واجب به جا آورد و کسی که در این ماه بسیار بر من صلوات بفرستد، خدا در روزی که میزان ها سبک باشد، میزان او را سنگین سازد و هرکس در این ماه تلاوت آیه ای از قرآن کند، ثواب ختم قرآن در ماه های دیگر را دارد.

ای مردم! درهای بهشت در این ماه گشوده است؛ از خدا بخواهید که [این درها را] به روی شما ننهد و درهای آتش، بسته است، از پروردگار خود بخواهید که آنها را به روی شما باز نگرداند. و شیاطین دربند هستند؛ از خدا درخواست کنید که آنها را بر شما مسلط نسازد.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: پس من برخاستم و عرض کردم: یا رسول الله! بهترین اعمال در این ماه چیست؟ فرمود: یا ابالحسن! برترین اعمال در این ماه پارسایی است از آنچه خدا حرام کرده است.

سپس رسول خدا صلی الله علیه و آله گریست. عرض کردم: یا رسول الله! چه چیز شما را به گریه درآورد؟ فرمود: گریه می کنم برای آنچه در این ماه به تو می رسد. گویا تو را می بینم که برای پروردگارت نماز می گذاری و برخاسته است شقی ترین اولین و آخرین، جفت پی کننده ناقه ثمود و بر فرقت ضربتی زده است که با آن ریش تو خضاب شده است. پس، من عرض کردم: این در سلامت دین من است. فرمود: در سلامت دین تو است! سپس فرمود: یا

علی! هرکس تو را بکشد، مرا کشته و هرکس تو را دشمن بدارد، مرا دشمن داشته و هرکس تو را سَبّ کند مرا سَبّ کرده است؛ برای اینکه تو مانند جانم هستی، روح تو از روح من، و طینت تو از طینت من است، خداوند تبارک و تعالی من و تو را آفرید و من و تو را برگزید؛ مرا به نبوت برگزید و تو را به امامت و کسی که امامت تو را انکار کند، نبوت مرا انکار کرده است. ای علی تو وصی من و پدر فرزندانم و همسر دخترم و جانشین من بر امتم در زمان حیاتم و پس از آن هستی؛ دستور تو دستور من است و نهی تو نهی من است. به کسی که مرا به پیامبری مبعوث کرد و بهترین آفریدگان قرار داد سوگند می خورم که تو حجت خدا بر مردم و امین خدا بر سرش و جانشین او بر بندگانش هستی.

پیام معظم‌له به مناسبت حلول ماه مبارک رمضان

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الله تعالى:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا
كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾^۱

مسلمانان، امت اسلام، ماه مبارک رمضان عید اولیاءالله و میعاد اصفیاءالله و بهار قرائت قرآن کریم و موسم حضور در مساجد و ضیافت و میهمانی خدا و بازگشایی یکی از بزرگترین مدرسه‌های عام آموزشی و تربیتی اسلامی را که شامل همگان از پیر و جوان و مرد و زن و عوام و خواص و دانشجو و استاد و کارگر و کارفرما و لشکری و کشوری و شهری و روستایی است، به همه تبریک و تهنیت عرض می‌نمایم.

مدرسه‌ای که کلاس‌های بزرگ آن مساجد و نمازجماعت‌ها و مجالس موعظه و تبلیغ معارف و احکام و هدایت همگان است و همه در هر درجه از علم و معرفت باشند، در آن شرف شرکت می‌یابند و در رأس همه قطب عالم امکان و عدل یگانه قرآن، حضرت صاحب‌الزمان مولانا المهدی - ارواح‌العالمین له الفداء - در آن حضور دارند و بیشتر از هرکس از رحمت‌ها و عنایات الهی که در این ماه نازل و متواتر است بهره‌مند می‌باشند.

مدرسه‌ای که کلاس‌های کوچک آن خانه‌های شخصی و اطاق‌های

۱. بقره، ۱۸۳؛ «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما نوشته شده، همان‌گونه که بر کسانی که قبل از شما بودند نوشته شد تا پرهیزگار شوید».

فردی است، کتاب‌های درسی آن قرآن مجید و نهج البلاغه و احادیث شریفه و صحیفه کامله و دعای افتتاح و دعای جامع و معرفت بخش و سازنده ابو حمزه است.

راستی این ماه بزرگ چه ماه جامعی است، ما مسلمانان باید خدا را از این برنامه‌ها و فرصت‌های خوب و سازنده‌ای که به امت اسلام موهبت شده است سپاسگزار باشیم.

باید قدر این هدایت‌ها را بشناسیم و در حقایق آن تفکر و اندیشه داشته باشیم، در معانی دعاها تأمل کنیم، پیام‌هایی را که روزه و این دعاها به جامعه ما، به مسئولین امور، به افراد و اشخاص، به مقامات لشکری و کشوری و به توانگران و به فقرا و به علما و دانشمندان و نویسندگان و همه اقشار دارند به گوش جان بشنویم.

عزیزان، برادران و خواهران، خدا می‌داند اکنون که این سطور را برای آنکه تقدیم خدمت شما بنمایم می‌نویسم، جمال ماه رمضان را چنان زیبا و عالم‌آرا می‌بینم و از آن به قدری احساس لذت و ایمان می‌نمایم که خود را از توصیف آن عاجز می‌یابم من باید بگویم اگر امثال این بنده حقیر ناچیز این ماه شریف را به این جمال می‌بینیم، اهل‌الله و کسانی که بیشتر و بیشتر به معانی این ماه و آداب و برنامه‌های آن آگاهی دارند آن را در چه جمالی می‌بینند.

حضرت رسول اکرم ﷺ، و ائمه طاهرين ﷺ این ماه عزیز را در چه جمالی دیده و می‌بینند که در عین حال بخشی و جلوه‌ای از جمال اسلام است.

برادران و خواهران به این دین و به این افتخارات، به اسلام، به قرآن به هویت اسلامی، به عزت اسلامی خود، به ماه رمضان، به ولایت اهل‌بیت ﷺ، ببالید. در این ماه مبارک با اسلام، با قرآن با احکام خدا تجدید عهد

پیام معظم له به مناسبت حلول ماه مبارک رمضان / ۱۹

نمایید؛ ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾^۱ عزت اسلامی، دین خدا و اخلاق و سنت‌های اسلامی را عزیز و گرامی بدارید. در مساجد و مراسم این ماه شرکت نمایید و شکوه التزام خود را به دین و شعائر اسلام نشان بدهید؛ در هر کجا و در هر شهر و روستا هر مسجدی را اهلش خالی بگذارند، آن مسجد به خدا از اهلش شکایت می‌نماید.^۲

فاضل‌ترین اعمال در این ماه و در همه ماه‌ها ترک گناه، ترک حرام، ترک معصیت است، مواظب و مراقب خود باشید، دشمنان اسلام برای ضربه زدن به حیثیت اسلامی ما کمین گرفته و دائماً در توطئه هستند؛ به اسم آزادی، به اسم حقوق بشر، به اسم تساوی زن و مرد و به اسم‌های دیگر می‌خواهند ما را از اسلام جدا کنند و به شخصیت اسلامی ما ضربه بزنند، با ایادی خود، با قلم‌های مسموم، با تبلیغات، با اختلاط زن و مرد، با زیر سؤال بردن احکام خدا معروف را منکر و منکر را معروف جلوه می‌دهند؛ به هوش باشید، در جای خود بایستید، سنت‌های اسلامی را محکم نگاه دارید؛ دشمن موسیقی را به اسم هنر، بی‌بندوباری و بی‌اعتنایی به احکام و آداب را به اسم آزادی ترویج می‌نماید.

دیگران اگر در تکنیک و صنعت و زور و استیلا و استکبار قدرت یافته‌اند و با این زور و قلدری می‌خواهند فرهنگ منحل و فاسد خود را بر دنیا حاکم کنند، در اخلاق، در انسانیت در حیا و شرافت و وجدان و کرامت بشری بسیار پست و پوچ و بی‌محتوا و مصداق ﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾^۳ و ﴿...أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾^۴

۱. منافقون، ۸.

۲. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۳۳؛ صدوق، الخصال، ص ۱۴۲، ۱۷۵.

۳. روم، ۷؛ «آنها فقط ظاهری از زندگی دنیا را می‌دانند و از آخرت (پایان کار) غافلند».

۴. اعراف، ۱۷۹؛ «آنها همچون چهارپایانند، بلکه گمراهتر».

می‌باشند، ارزش‌هایشان ضداً ارزش و هنرهایشان عیب است، در برابر چشم میلیارد‌ها انسان مظلومی که در تاریخ بشریت بی‌سابقه است، مرتکب می‌شوند و از کسی حیا نمی‌کنند و خود را متمدن می‌شمارند.

در چنین دنیایی مؤمنان به اسلام و احکام اسلام بیندیشند و در حفظ مواقف و مواضع اسلامی سستی نکنند. این وعده خداست باید هشیار باشند، هم بر خود واجب بدانند که در برابر این زورگویی‌ها آماده دفاع باشند و به هر سلاح لازم مسلح باشند و هم خطر هجوم‌های به اصطلاح فرهنگی آنها را به اسلام و به اخلاق و آداب و سنن اسلامی کم نگیرند و استقلال اسلامی خود را در برابر دشمنان حتی در ظاهر لباس و عادات متعارف حفظ نمایند و فقط به اسلام و احکام اسلام بیندیشند و در حفظ مواقف و مواضع اسلامی سستی نکنند، این وعده خداست: ﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾^۱.

۱. آل عمران، ۱۳۹؛ «هرگز سست نشوید و غمگین نگردید و شما برترید اگر ایمان داشته باشید».

۲. این پیام معظم‌له در رمضان المبارک ۱۴۲۳ هجری قمری نگاشته شده است.

روزشمار تاریخی ماه مبارک رمضان^۱

بیعت با ولایتعهدی امام رضا (ع)

از حوادث و اتفاقات تاریخی که در ماه مبارک رمضان به وقوع پیوست، بیعت با ولایتعهدی امام علی بن موسی الرضا (ع) بود که بنابه نقل شیخ مفید و دیگران، در اول ماه رمضان سال ۲۰۱ هجری قمری صورت گرفت.^۲

واقعه واگذاری ولایتعهدی به امام رضا (ع) از جانب مأمون یک نقشه سیاسی، بود. به این ترتیب که مأمون برای فرونشاندن آتش انقلاب‌های داخلی و تظاهر به حسن‌نیت و ارادت خود به خاندان پیامبر (ص) این عمل را انجام داد.

۱. این متن برگزیده‌ای از کتاب با ارزش **رمضان در تاریخ** معظّم له می‌باشد.

۲. هرچند در روز آن بین مورخان و محدثان اختلاف وجود دارد. برخی آن را روز اول ماه رمضان، برخی روز دوم، برخی چهارم، برخی ششم و برخی هفتم رمضان ذکر کرده‌اند که به نظر می‌رسد علت اختلاف از آن جهت باشد که پذیرش ولایتعهدی آن حضرت در اول ماه رمضان بوده و بیعت رسمی با آن امام (ع) در ششم و هفتم ماه رمضان صورت گرفته است.

برای اطلاع از اقوال رجوع کنید به: یعقوبی، تاریخ، ج ۲، ص ۴۸۸؛ طبری، تاریخ، ج ۷، ص ۱۳۹؛ صدوق، عیون اخبار الرضا (ع)، ج ۲، ص ۲۷۴؛ مفید، مسار الشیعه، ص ۲۲؛ همو، الارشاد، ج ۲، ص ۲۶۱؛ طبرسی، اعلام‌الوری، ج ۲، ص ۸۵ - ۸۶؛ ابن اثیر جزری، الكامل فی التاریخ، ج ۶، ص ۳۲۶؛ ابن طاووس، اقبال‌الاعمال، ج ۱، ص ۲۶۴؛ اربلی، کشف‌الغمه، ج ۳، ص ۱۲۳؛ ابن کثیر، البدایة و النهایه، ج ۱۰، ص ۲۶۹؛ کفعمی، المصباح، ص ۵۱۳؛ مجلسی، بحار‌الانوار، ج ۴۹، ص ۱۲۸؛ ج ۹۹، ص ۴۳.

وفات ابوطالب علیه السلام

یکی دیگر از اتفاقات تاریخی ماه مبارک رمضان، وفات حضرت ابوطالب است. بنابه قول شیخ مفید رحمته الله در هفتم ماه رمضان سال دهم بعثت، سه سال قبل از هجرت، ابوطالب یگانه حامی و کفیل پیامبر صلی الله علیه و آله وفات نمود.

همان بزرگ‌مرد ارجمندی که از اجتماع قریش و نقشه‌ها و تهدیدها و قطع روابط و آزار و اذیت ایشان بیم نداشت و تا زنده بود، با خلوص نیت، از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله حمایت کرد و به او گفت:

«إِذْهَبْ يَا ابْنَ أَخِي! فَقُلْ مَا أَحْبَبْتَ فَوَ اللَّهِ لَا
أُسَلِّمُكَ لَشَيْءٍ أَبَدًا»^۱

«ای پسر برادرم! برو و هرچه دوست داری بگو؛ به خدا
سوگند تو را در هیچ پیشامدی تنها نمی‌گذارم».

از امام محمد باقر علیه السلام روایت شده است:

«اگر ایمان ابی‌طالب را در یک کفه ترازو و ایمان این خلق
را در کفه دیگر بگذارند، ایمان او سنگین‌تر خواهد بود».^۲

مقام آن حضرت چنان رفیع بود که پیامبر صلی الله علیه و آله در مصیبتش گریان شد و
بسیار اندوهناک گردید.^۳

وفات حضرت خدیجه علیها السلام

در سال دهم بعثت، سه سال قبل از هجرت، در ماه مبارک رمضان،
اُمّ المؤمنین خدیجه علیها السلام، بانوی مؤمنه و فداکار پس از سپری شدن شصت و

۱. ابن اثیر جزری، الكامل فی التاریخ، ج ۲، ص ۶۴.

۲. مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۵، ص ۱۵۶ - ۱۵۷؛ امینی، الغدیر، ج ۷، ص ۳۸۰.

۳. ابن ابی‌الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۱۴، ص ۷۶.

روز شمار تاریخی ماه مبارک رمضان / ۲۳

پنج سال از عمر پربرکتش، درگذشت و بنابه قول مفید، این واقعه دردناک، در روز دهم ماه رمضان اتفاق افتاد^۱، و رسول خدا او را به دست خویش، در حجّون مکه مکرّمه دفن کرد، و حزن و اندوه آن حضرت، در مصیبت او به حدّی زیاد شد که آن سال را «عامُّ الحُزن» نام نهاد.^۲

خاندان خدیجه علیها السلام، از جانب پدر و مادر و اجداد پدری و مادری از اصیل‌ترین خانواده‌های «جزیره العرب» و صاحب شرافت و سیادت بودند. خدا خواست که این بانوی بی‌همتای حرم نبوّت و مادر یازده اختر برج امامت و ولایت، در عقل و ادب و حکمت و بصیرت و معرفت، نابغه و ممتاز باشد. او نمونه برجسته کمال و نبوغ و فهم و بینش بود که همانند آن را در میان مردان و زنان، کمتر می‌توان یافت و عفت، نجابت، طهارت، سخاوت، حسن معاشرت و صمیمیت و مهر و وفا از جمله صفات برجسته او بود.

اجرای عقد اخوّت

بنابه نقل مفید در روز دوازدهم ماه مبارک رمضان، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بین اصحاب، عقد اخوّت قرار داد و بین خود و علی علیه السلام نیز پیوند برادری برقرار کرد.^۳

موضوعی که در این صحنه مودّت‌ساز و محبّت‌آفرین، جالب و بااهمیت بود، انتخاب حضرت علی علیه السلام توسط پیامبر صلی الله علیه و آله به برادری خود بود.

۱. مفید، مسار الشیعه، ص ۲۲ - ۲۳.

۲. ابن حجر عسقلانی، الاصابه، ج ۸، ص ۱۰۳؛ حسینی کجوری، الخصائص الفاطمیه، ج ۲، ص ۱۴۷؛ محدث قمی، منتهی الآمال، ج ۱، ص ۱۳۶؛ سیلاوی، الانوار الساطعه، ص ۳۸۶ - ۳۸۹.

۳. مفید، مسار الشیعه، ص ۲۳.

پیامبر ﷺ همه را باهم برادر کرد و به گفته بسیاری از مورخان و محدثان، افرادی را که هم طراز و هم رتبه بودند، برادر قرار داد. براین اساس، برای خود نیز باید برادری انتخاب می کرد. به راستی آن کس که لایق و شایسته این مکرمت باشد، کیست؟ و آن کس که بتواند، قرین و هم طراز پیامبر ﷺ باشد (جز در مقام نبوت) چه شخصیتی است؟ این انتخاب، یک انتخاب ساده نبود. یقیناً پیامبر ﷺ کسی را برای خود انتخاب می کرد که از هر جهت شایسته باشد. برادری که هم فکر و هماهنگ و هم زبان با او باشد؛ و نسبت به جان و مال و هرچه دارد فداکار باشد و بتواند حق برادری رسول خدا ﷺ را ادا کند. آری، به غیر از علی علیه السلام، کسی لایق چنین مقامی نبود که پیامبر ﷺ در حقش فرمود: «أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي».^۱

ولادت امام حسن مجتبی علیه السلام

بنابه اختیار مفید رحمه الله در مسار الشیعه و شیخ بهائی در توضیح المقاصد سبط اکبر، حضرت امام حسن علیه السلام در پانزدهم ماه رمضان سال سوم هجرت متولد شد.^۲

پس از آن رسول خدا ﷺ در گوش راستش اذان، و در گوش چپش اقامه را قرائت فرمود و بدین گونه نخستین صدایی که گوش نوزاد با آن آشنا شد، صدای آشنای جدش، خاتم الانبیاء ﷺ بود؛ صدایی که نדהنده توحید، تکبیر، تهلیل و نبوت بود.

۱. احمد بن حنبل، مسند، ج ۱، ص ۱۷۷، ۱۸۲، ۱۸۴؛ برقی، المحاسن، ج ۱، ص ۱۵۹؛ کلینی، الکافی، ج ۸، ص ۱۰۷؛ مفید، الارشاد، ج ۱، ص ۸، ۱۵۶.

۲. مفید، مسار الشیعه، ص ۲۴؛ بهائی، توضیح المقاصد، ص ۲۳.

روز شمار تاریخی ماه مبارک رمضان / ۲۵

پیامبر گرامی ﷺ به حضرت علی علیه السلام فرمود: آیا این نوزاد مبارک را نام گذارده‌ای؟

حضرت علی علیه السلام فرمود: من بر شما سبقت نمی‌گیرم! هنوز لحظاتی نگذشته بود که بشیر وحی جبرئیل نازل شد و فرمان خدا را به پیغمبر ﷺ رساند: «سَمِّهِ الْحَسَنَ»؛ «او را حسن نام گذار».^۱

ولادت امام جواد علیه السلام

بنابه قول شیخ مفید در *مسار الشیعه* ولادت باسعادت حضرت امام محمد تقی علیه السلام در پانزدهم ماه مبارک رمضان سال ۱۹۵ هجری اتفاق افتاد.^۲

در اخلاق کریمه و صفات پسندیده و علم و معرفت و دانش و زهد و تقوا، وارث اجداد بزرگوار و در عظمت و جلالت زبانزد خاص و عام بود و شخصیت‌های بزرگ علمی و دینی در برابر او خاضع و فروتن بودند.

غزوه بدر

در هفدهم یا نوزدهم ماه مبارک رمضان سال دوم هجرت، غزوه بدر اتفاق افتاد.^۳

این غزوه، نخستین مقابله سپاه اسلام با کفر و نبرد اهل توحید با اهل شرک بود. مشرکان در این جنگ، از جنبه ساز و برگ و اسلحه و مهمات بر مسلمانان برتری داشتند و نفرات و افراد آنها تقریباً، سه برابر

۱. صدوق، معانی الاخبار، ص ۵۷؛ همو، الامالی، ص ۱۹۷ - ۱۹۸؛ همو، علل الشرایع، ج ۱، ص ۱۳۷ - ۱۳۸.

۲. مفید، مسار الشیعه، ص ۲۴.

۳. مفید، مسار الشیعه، ص ۲۵؛ بهائی، توضیح المقاصد، ص ۲۳.

سپاه اسلام بود. پیروزی سپاه اسلام در این جنگ، برای آینده اسلام، از ارزش و اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود و در تعیین مسیر تاریخ اسلام، به‌حسب ظاهر تأثیر فراوان داشت.

قهرمان و یگانه مجاهد و فداکار این غزوه و غزواتِ دیگر، امیرالمؤمنین (علیه السلام) بود. با اینکه هنوز سنّ آن حضرت به بیست نرسیده و پیش از این غزوه در جنگ و نبرد دیگری شرکت نکرده بود، مردانگی‌ها و شجاعت‌هایی که از او ظاهر شد، از افراد باسابقه و رزمندگان و مردان سالخورده ظاهر نگشت.^۱

فتح مکه

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا﴾^۲؛

«ما تو را پیروزی بخشیدیم [چه] پیروزی درخشانی!».

یکی از بزرگترین فتوحات اسلام و دین توحید، فتح مکه بود که برحسب کتب معتبره، در بیستم ماه مبارک رمضان سالِ هشتم هجرت اتفاق افتاد.^۳

تا هشتم هجرت فتوحات و پیروزی‌های فراوانی نصیب اسلام شده بود؛ اما شهر مکه، همچنان در تصرف بت‌پرستان و مشرکان باقی مانده، و بت‌پرستی، فساد و انحطاط اخلاقی، استثمار و استعباد انسان‌ها در آنجا رایج بود.

پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) به امر خدا با ده‌هزار نفر از مسلمانان آهنگ شهر مکه فرمود.

۱. مفید، الارشاد، ج ۱، ص ۶۷ - ۷۸.

۲. فتح، ۱.

۳. مفید، مسار الشیعه، ص ۲۶.

روز شمار تاریخی ماه مبارک رمضان / ۲۲

ابوسفیان و گروه او از مخالفت و مقاومت ناامید شده و مگه بدون هیچ مقاومت قابل توجهی آزاد شد و به دین خدا و آیین جدید و قوانین آزادی بخش اسلام گروید.

شهادت مولای متقیان، امیرمؤمنان علی علیه السلام

یکی از حوادث بزرگ ماه مبارک رمضان که سیر تاریخ اسلام را تغییر داد، شهادت مولای متقیان، امیر مؤمنان علی علیه السلام بود.^۱

علی علیه السلام همان کسی است که پیامبر صلی الله علیه و آله او را از کودکی با آواز دلنواز و ملکوتی خود می خوابانید و نوازش می کرد و پرورش می داد؛ همان کسی که در غار حرا هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله به پرستش و عبادت خدا و تفکر مشغول بود، او را همراهی می کرد. علی علیه السلام همان کسی است که پیامبر صلی الله علیه و آله تمام علوم خویش را به او آموخت تا نسخه ای از اصل باشد.

او که موحد به دنیا آمد، موحد از این جهان گذشت، و به پرستش بت ها آلوده نگردید.^۲ هرگز در اسلام کسی به سابقه او نمی رسد و هیچگاه از پیامبر صلی الله علیه و آله و دین و روش او جدا نشد و حتی هفت سال بیش از دیگران با پیامبر صلی الله علیه و آله نماز خواند.^۳

۱. مفید، مسار الشیعه، ص ۲۶.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲ (ج ۲، ص ۱۵۷)؛ ابن شهر آشوب، مناقب، آل ابی طالب، ج ۲، ص ۲۸.

۳. مفید، الارشاد، ج ۱، ص ۳۱؛ ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۱، ص ۱۵؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۲۸،

جوانان می‌پرسند^۱

قرآن

اعجاز قرآن

س. چرا می‌گوییم قرآن معجزه است؟

ج. قرآن مجید از جهات عدیده مانند علو محتوا و فصاحت و بلاغت و سایر خصوصیات به مرتبه‌ای است که اگر تمام انس و جن جمع شوند نمی‌توانند یک سوره یا یک آیه مانند آن بیاورند.

قرآن کریم جن و انس را در این امر تحدی نموده است: ﴿قُلْ لِّیْنَ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰی اَنْ یَّاتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْآنِ لَا یَأْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِیْرًا﴾^۲ و بعد از قرن‌ها که از نزول قرآن مجید گذشته است کسی مانند آن را نیاورده با آنکه افراد زیادی در مقام مبارزه با قرآن بوده‌اند.

تحریف قرآن

س. با مطالعه برخی از کتب اهل سنت شبیهاتی برای ما ایجاد گردیده است از جمله تحریف قرآن به عقیده برخی علمای معروف شیعه و سایر شبیهاتی که در کتب فوق و دیگر کتب موجود است، لطفاً ما را در رفع این شبیهات یاری فرمایید.

۱. برگزیده‌ای از کتاب معارف دین جلد ۱ و ۲، تألیف معظم‌له.

۲. اسراء، ۸۸؛ «اگر انسان‌ها و پریان (جن و انس) اتفاق کنند که همانند این قرآن را بیاورند، همانند آن نخواهند آورد، هرچند یکدیگر را (در این کار) یاری کنند».

ج. در قرآن کریم هیچ‌گونه تحریفی واقع نشده و در این رابطه رساله‌ای به نام *القرآن مصون من التحریف* و بحثی در کتاب *مع الخطیب فی خطوطه العریضه* با عنوان «صیانة لکتاب من التحریف» دارم،^۱ مراجعه نمائید.

رسم الخط یا رسم الاملاء

س. قرآن‌هایی که در حال حاضر در جهان اسلام مورد استفاده قرار می‌گیرد به صورت عمده از دو شیوه نگارشی «رسم المصحف» (مانند قرآن‌های به خط عثمان طه) و «رسم الإملاء» (مانند عمده قرآن‌های ایرانی) تبعیت می‌کنند. روش نگارش «رسم المصحف» در قرآن کریم از حدود یکصد سال پیش در حالی در کشور مصر احیا شد که از بدو اختراع خط نسخ (حدود قرن چهارم هجری) تا آن تاریخ، غالب قرآن‌های مورد استفاده در کشورهای عربی نیز با شیوه «رسم الإملاء» کتابت شده و حتی غالب نمونه قرآن‌هایی که در سایت «مرکز طبع قرآن ملک فهد عربستان» به نمایش گذاشته شده به شیوه «رسم الإملاء» است. با توجه به تفاوت‌هایی که در نگارش کلمات در این دو شیوه وجود دارد و با عنایت به اصرار برخی از کشورهای اسلامی به ویژه عربستان سعودی بر معرفی و ترویج شیوه «رسم المصحف» به عنوان میراث مأثور و امر توقیفی که مورد تأیید شخص حضرت رسول ﷺ است و به حاشیه راندن شیوه «رسم الإملاء» با وجود قدمت هزار ساله، استفاده فراگیر مسلمانان و سهولت قرائت آن، مستدعی است نظر مبارکتان را درباره امور ذیل بیان فرمایید:

۱. آیا رسم الخط قرآن امری توقیفی است؟ ۲. آیا کتابت قرآن به شیوه «رسم الإملاء» جایز است؟ ۳. آیا استفاده از شیوه «رسم المصحف» در نگارش آیات رجحان شرعی بر «رسم الإملاء» دارد؟

۱. صافی گلپایگانی، مع الخطیب فی خطوطه العریضه، ص ۶۱ - ۷۶.

ج. رسم الخط توقیفی نیست بلکه رسم الخط برای حفظ کلمات قرآن است که باقی بماند و به آیندگان برسد و رسم الاملاء مقدم بر رسم المصحف است؛ زیرا رسم المصحف در بسیاری از موارد و بسیاری از کسانی که قرآن می‌خوانند سبب اشتباه و غلط خواندن می‌شود درحالی‌که برطبق رسم الاملاء به سهولت و صحیح خوانده می‌شود، مثلاً برطبق رسم المصحف در آیه شریفه ۳۵ سوره مبارکه بقره چنین نوشته شده ﴿يَتَّأَدُّمْ﴾ و بر شیوه رسم الاملاء «یا آدم» یا در آیات دیگر کلمه طوری نوشته شده که قرائت آن سبب اشتباه می‌شود.

قرائت قرآن یا ترجمه آن

س. ترجمه قرآن کریم مهم‌تر است یا قرائت قرآن کریم؟

ج. خواندن ترجمه صحیح قرآن کریم نیز بسیار خوب است و فضیلت و ثواب دارد و تا حدودی شخص را با قرآن مجید آشنا و مربوط می‌سازد؛ اما ثواب‌های خاص و مهمی که برای قرائت قرآن است به خواندن خود قرآن به همان الفاظ عربی اختصاص دارد. ترجمه هرچه هم دقیق و رسا باشد بالأخره کلام بنده و مخلوق است و قرآن کلام خدا و خالق و هرگز ترجمه قرآن را نمی‌توان مثل ترجمه کتاب‌های دیگر در کنار هم و مانند هم دانست. باید ترجمه قرآن را پله اول صعود به معارف الهی و حقایق غیرمتناهی دانست و صعود را تا هر کجا ممکن است ادامه داد و بدیهی است که تفسیر از سطح عمیق‌تر و غنای بیشتری برخوردار است و مفسر باید علاوه بر تسلط به لغت عرب، آگاه به روایات وارده از معصومین علیهم‌السلام درباره آیات قرآنی نیز باشد.

ضمیر متکلم مع الغیر در قرآن

س. منظور خداوند از آوردن کلمه «نا» و «نحن» یعنی «ما» که در بعضی از آیات اشاره شده، چه کسانی هستند؟

ج. یک نکته آن به اقتضای اشاره به عظمت متکلم در مقام بیان بعضی مطالب است که به ضمیر جمع مناسب با بلاغت و تکلم به مقتضای حال است، تا مخاطب، باتوجه به عظمت متکلم، مطلب را - چنان که باید و شاید و به طور جدی - دریافت نماید و اهمیت آن را درک کند؛ مثل: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾^۱، که به این تعبیر مشحون از اعجاز و متضمن پنج ضمیر جمع، محفوظ بودن درون قرآن مجید را به حفظ الهی، به طور بسیار اکید و بلیغ بیان فرموده است؛ که با تعبیری مثل: «انی نزلت الذکر و انی له لحافظ» بیان نمی شود.

نکته دیگر این است که گاهی بعضی کارهای الهی به واسطه ملائکه - که جنود و عدد آنها را هم غیر از او کسی نمی داند: ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾^۲ - انجام می گیرد و ملائکه مدبران یا مقسمات و دیگران که مأموریت هایی دارند، به عنوان واسطه عمل می کنند. برای اینکه اشاره به این باشد که این عمل بدون واسطه انجام نشده، به لفظ جمع متکلم مع الغیر بیان می شود؛ مثل اینکه بلا تشبیه مدیر یک کارخانه و مؤسسه - که همه امور و جریان آن کارخانه به واسطه یا بی واسطه، کار اوست - می گوید: این کار را کردیم، و گاه ضمیر متکلم وحده بیان می شود که عنایت خاص به چیزی و به خلق بلا واسطه چیزی معلوم شود و احتمال

۱. حجر، ۹.

۲. مدثر، ۳۱.

مداخله غیر و وسایط دفع شود؛ مثل: (يَا مُوسَى... إِنِّي أَنَا اللَّهُ) ^۱ که در مثل این مورد، استعمال ضمیر متکلم مع الغیر منافی با مقصود است.

امیرالمؤمنین علی (علیه السلام)

علم امیرالمؤمنین (علیه السلام) به شهادت خود

س. از خطیبی شنیده‌ام که حضرت علی (علیه السلام) از شهادت خود در روز بیست و یکم رمضان به وسیله ابن ملجم - علیه اللعنه - آگاهی داشته است. چرا علاج واقعه را قبل از وقوع نکردند با وجود آنکه قرآن فرموده: ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ ^۲

ج. این ایراد که با این علم چگونه امیرالمؤمنین (علیه السلام) اقدام به هلاکت خود فرموده و با اراده و اختیار به مسجد تشریف بردند؛ یا بعضی دیگر از ائمه (علیهم السلام) دانسته و با عدم اجبار به تناول، سمّ و زهر را میل فرمودند، فقط در این مورد جاری نیست و نظیر آن در موارد دیگر نیز قابل طرح است. جواب این است که اولاً، این عالم و نظام آن بر این اساس است که حوادث و امور مادی، جز در مواردی که اعجاز و مصالحی اقتضا کند، بر مجرای علوم عاذی و مادی نوع بشر جریان می‌یابد. مثلاً با زحمت و کوشش، داروهای انواع بیماری‌ها را کشف و بر قوای طبیعی مسلط می‌شوند، یا با قدرت و نیروی بدنی و اسلحه و استقامت و شجاعت جهاد می‌نمایند و دشمن را مغلوب می‌سازند. ثانیاً، انبیا و ائمه (علیهم السلام) در روش زندگی و سلوک، معاشرت‌ها و معاملات و مجالست با اصحاب و

۱. طه، ۱۱ - ۱۴.

۲. بقره، ۱۹۵؛ «خود را به دست خود به هلاکت نیفکنید».

مؤمنین و اغیار و اخیار و فجّار، به‌طور عادی و متعارف رفتار می‌فرمودند، و به علم و قدرتی که به آنها اعطا شده، جز در موارد استثنایی، عمل نمی‌کردند؛ و از راه علم امامت از خود دفع خطر و فقر و امراض و ابتلائات را نمی‌فرمودند؛ چون غیر این روش، نقض غرض و منافی با حکمت و هدف بعثت انبیا و نصب ائمه هدی علیهم‌السلام است. ثالثاً، تکالیف آن بزرگواران هم مثل دیگران اغلب در حدود علوم عادی و متعارف بوده است، و مأمور به ترتیب اثر به علوم خاصی که دارند، نبوده‌اند. در مثل نهی ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾^۱، مثل دیگران مأمور بوده‌اند که به علم عادی رفتار نمایند. تهلکه منهی‌عنه در آیه، همان تهلکه‌ای است که به علم عادی و علمی که برای غیر امام حاصل می‌شود، معلوم می‌گردد. آنان در انجام تکالیف، شرایط عامّه را ملاحظه می‌فرمودند، مثلاً اگر اطلاع از آب به نحو غیر عادی داشتند، تکلیفشان مثل دیگران تیمّم بوده؛ چنان‌که در قضا و حکومت و تدبیر امور نیز به همین نحو عمل می‌کردند و به بیّنه و یمین حکم می‌دادند. رابعاً، شهادت از بهترین وسایل فوز و رستگاری و تقرّب به خداوند متعال است و با علم، به استقبال آن رفتن ممدوح و پسندیده است. خامساً، اتمام حجّت و انجام امتحاناتی که خدا از بندگان خود می‌نماید، به غیر این نحو که آن بزرگواران به ظواهر عمل کنند، امکان پذیر نیست.

عدم تصریح به نام امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام در قرآن

س. چرا نام علی علیه‌السلام در قرآن نیامده است؟

ج. در مثل است «الکناية ابلغ من التصريح» گاهی به کنایه مقصود را

۱. بقره، ۱۹۵؛ «خود را به دست خود به هلاکت نیفکنید».

بیان کردن رساتر از تصریح است. در قرآن مجید آیات متعدد است که به کنایه به شخص امیرالمؤمنین (علیه السلام) دلالت دارد یا از این جهت که فقط آن حضرت منحصرأ مدلول آن می‌باشد یا اینکه مصداق اظهر و اکمل آن امیرالمؤمنین (علیه السلام) است که برای اشخاص آشنا و مخاطب امیرالمؤمنین (علیه السلام) متبادر می‌شود و این نکته مهمی است که این آیات به غیر این قابل تفسیر نیست مع ذلک هم این دو آیه ﴿وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيَّ حَكِيمٌ﴾^۱ و ﴿...وَجَعَلْنَا لَمُعْ لِسَانِ صِدْقٍ عَلَيَّهَا﴾^۲ محتمل الانطباق بر آن حضرت است.

دعا و مناجات

عربی بودن زبان ادعیه

س. چرا ما باید راز و نیازهای خود را به زبان عربی و دعا‌های تکراری که صحبت‌های شخصی با خداوند است مانند دعای کمیل که صحبت امام علی (علیه السلام) با خداوند است انجام دهیم؟
راز و نیاز کردن به این طریق، زیبا که نیست حتی برای خیلی‌ها خسته‌کننده است و اصلاً حال خوبی به انسان دست نمی‌دهد؛ مگر خداوند عرب‌زبان است یا اینکه ما انسان‌ها و خداوند مانند کامپیوتر یا ماشینی شبیه می‌مانیم که یک‌سری کارها را روزانه علی‌رغم میلمان تکرار کنیم؟

ج. در الفاظ عربی نکات ادبی و مضمونی وجود دارد که به فارسی ادا نمی‌شود؛ اگر هم ادا شود همه نمی‌توانند؛ علاوه بر اینکه این الفاظ، آنچه که قرآن است وحی الهی است و نکات و جهاتی که در آن منظور است در چنان حد کمالی است که بشر نمی‌تواند - کما هو حق - آن را به

۱. زخرف، ۴.

۲. مریم، ۵۰.

لغت دیگر و بلکه به لغت عربی و لفظ دیگر ادا کند. اذکار هم همه مأثور و از اهل بیت وحی علیهم السلام رسیده است. مضافاً بر اینکه تعهد بر خصوص این الفاظ موجب اتحاد شکل و حفظ اساس می شود و ترجمه آن به زبان های مختلف به مرور زمان به خصوص که هرکس خودش ترجمه را بگوید موجب اختلاف در اصل مضمون می شود و معایب زیاد دارد و خلاصه برای حفظ این جهت و رفع این معایب باید قرائت و اذکار واجب به عربی باشد و ظاهراً در این گونه دعاها با توجه به معرفت و کمال آن بزرگواران و نیز احاطه ای که بر نفوس انسان ها و تمایلات و هواها و جهالت ها و ضلالت ها و بی خبری ها و غفلت های آنها دارند و عاقبت امور را هم می دانند از لسان آنها در صورت توجهشان به موقعیت خود سخن می گویند و گویا به زبان حال می فرمایند: ای انسان تو در چنین وضعی قرار گرفته ای و باید حالت چنین باشد و مشاهده می کنیم گاهی کسی در خطر عظیمی قرار گرفته و چون بی خبر و غافل است بی تفاوت عمل می کند و در این حال شخص عاقل و دلسوزی که خطر را احساس می کند به حال او گریه می کند و در روایات هم مؤیداتی بر این امر وجود دارد که مجال ذکرش نیست. در هر صورت دعا به هر زبانی که باشد مطلوب است و ثواب دارد.

سن بلوغ

سن تکلیف دختران

س. با استناد به کدام منبع فقهی و چه ادله ای سن تکلیف دختران را ۹ سال می دانید؟

ج. خداوند متعال که خالق پسر و دختر است و قدرت و آمادگی و

اسرار وجودی آنها را می‌داند تفاوت گذاشته، سپس پیغمبر اکرم و ائمه هدی علیهم‌السلام آن را به ما خبر داده‌اند و جهت آن را خودشان می‌دانند و آنچه برای ما روشن است و هیچ تردیدی در آن نداریم اصل حکم است و همین اندازه برای وجوب اطاعت و معذور نبودن در مخالفت کافی است و اصل حکم از منابع فقهی مانند روایات به دست آمده است.

روزه

وجوب روزه

س. چرا روزه واجب است؟

ج. چنانچه می‌دانیم روزه دارای فواید، حکمت‌ها، مصالح روانی و اخلاقی، جسمی، اجتماعی، اقتصادی، بهداشتی، درمانی و حتی سیاسی است. برخی از حکمت‌های اجتماعی روزه عبارتند از:

۱. یکی از فواید اجتماعی روزه این است که روزه، ارادهٔ اجتماع را قوی و همّت جامعه را بلند و بر هواها و امیال و شهوات، حاکم و مسلّط می‌سازد. کسی که توانست مدّت چهارده ساعت کمتر یا بیشتر در شدّت گرما، طعام و غذا را ترک و زحمت و رنج تشنگی را تحمّل کند، و از لذایذ جنسی خودداری نماید، می‌تواند برای خاطر مصالح بزرگ اجتماعی و برای حفظ شرف و آبروی خود و جامعه نیز شکیبایی ورزد، و زحمات، دشواری‌ها و ناراحتی‌ها را برای نیل به مقاصد عالی اجتماعی متحمّل گردد.

۲. یکی دیگر از فواید اجتماعی روزه، تذکّر و یاد کردن حال فقرا و طبقه محروم و توجّه به شرافت نفس و علوّ طبع بینوایان صابر و شکیباست. اگر روزه‌دار متمکّن و توانگر فقط در ماه رمضان به صبر و

شکیبایی می‌پردازد و از خوردن غذاهای لذیذ و اعمال غریزه جنسی خودداری می‌کند، فقیر و محروم صابر و باایمان، علاوه بر اجرای برنامه ماه مبارک رمضان در دوره سال، بر محرومیت‌هایی که دارد صبر می‌کند و از حدود شرع تجاوز نمی‌نماید و زبان به شکایت از خدا نمی‌گشاید و به مال کسی چشم طمع ندوخته و به اغنیا و ثروتمندان حسد نمی‌ورزد.

۳. از دیگر فواید روزه آن است که روزه‌دار، حقیقت آزادی و حریت را درک می‌کند و روزه او را از، شهوات، عادات و پرستش هوای نفس آزاد می‌سازد و روح او را ارتقا داده و فکرش را روشن می‌نماید و در پیکر اجتماع، روح آزادی می‌دمد و همه را به خضوع در پیشگاه آفریدگار - که جز او کسی سزاوار پرستش نبوده و هر مخلوقی از قید رقیّت و عبودیت او بیرون نیست - رهبری می‌نماید و از بشرپرستی و کرنش و تعظیم در برابر صاحبان قدرت‌های مادی و ستمگران باز می‌دارد.

۴. روزه، تمرین اخلاص و پاکی نیت و تنزه از ریا، و اجتناب از شهرت‌طلبی و مدح و ثنای خلق است. این عیوب و آفات در امور نیک دیگر بیشتر وارد می‌شود؛ ولی روزه‌دار برای ریاکاری ناچار به حفظ رژیم روزه و امساک از مفطرات نیست؛ زیرا ممکن است در خلوت از مفطرات امساک ننماید و خود را روزه‌دار معرفی کند.

پس اگر شخصی در تمام مدت روز و در خلوت و جلوت، پنهان و آشکار روزه‌دار بود، علامت پاکی نیت و صدق باطن و اخلاص اوست و فایده آن، تمرین و تربیت نفس بر خلوص نیت و طهارت مقصد و پرهیز از حبّ شهرت و عوام‌فریبی و حبّ جاه و کسب اعتبار در بین مردم است.

۵. یکی دیگر از فواید اجتماعی روزه حصول ملکه حسن خلق و عفو و

گذشت و دوری از کینه‌توزی، تندخویی، بدزبانی، ستیزه‌جویی، غیبت و دشنام است؛ زیرا از جمله تعالیمی که به‌طور مؤکد به روزه‌دار داده شده، این است که مواظب چشم و زبان و گوش خویش باشد و اگر از کسی نادانی و بی‌ادبی دید یا دشنام و سخن زشتی شنید به او پاسخ ندهد. این برخی از فواید و حکمت‌های اجتماعی روزه بود که نشان می‌دهد که روزه یک کلاس تربیتی، اجتماعی و عملی و تعلیم سلوک و معاشرت هرچه بهتر و منزه‌تر و انسانی‌تر است.

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی

جلسه ۱: روزه

۱. هنگامی که روزه می‌گیرم، بدنم به شدت سست می‌شود و نمی‌توانم کارهایی مثل درس خواندن را انجام دهم، وظیفه من چیست؟

ج. این‌گونه ضعف و سستی‌ها تقریباً لازمه روزه است و برای نوع افراد پیش می‌آید و نمی‌توان به‌خاطر آن، روزه را خورد. می‌توانید سحر از غذای مقوی استفاده کنید و ساعات خواب شب را کمی بیشتر نمایید تا در روز دچار مشکل نشوید.

۲. دخترانی که تازه به سن بلوغ می‌رسند، و قدرت گرفتن همه روزه‌ها را ندارند، چه وظیفه‌ای دارند؟

ج. هر مقدار از روزه‌ها را که می‌توانند، در ماه رمضان بگیرند و قضای بقیه آن را در طول سال به‌تدریج بجا آورند و اگر نمی‌توانند روزه بگیرند، فعلاً پرداخت کفاره (یک مُد طعام تقریباً ۷۵۰ گرم طعام برای هر روز) کافی است و در سال‌های بعد قضای آن را هم بگیرند.

۳. قضای روزه‌های ماه رمضان سال گذشته را تا ماه رمضان امسال به تأخیر انداخته‌ام، کفاره آن چقدر است؟

ج. برای هر روز، یک مُد طعام، تقریباً ۷۵۰ گرم گندم، آرد، جو و.... به فقیر غیرسیّد پردازید و قضای آن را هم بعداً بجا آورید.

۴. آیا در ماه مبارک رمضان، می‌شود سرم یا آمپول، تزریق کرد؟ اگر تقوی‌تی باشد چطور؟

ج. احتیاط مستحب آن است که روزه‌دار از استعمال آمپول و سرم خودداری کند و فرقی بین آمپول‌ها نیست و اگر لازم شد و تزریق کرد روزه او باطل نمی‌شود.

۵. کسانی که می‌خواهند روایتی از پیامبر ﷺ یا یکی از ائمه علیهم‌السلام نقل کنند ولی نمی‌دانند که سند آن درست است یا نه، چه وظیفه‌ای دارند؟

ج. اگر بخواهند خبری را که نمی‌دانند راست است یا دروغ نقل کنند بنابر احتیاط واجب باید از کسی که آن خبر را گفته، یا از کتابی که آن خبر در آن نوشته شده، نقل نمایند.

۶. اگر شخص به قصد بیرون آمدن منی استمناء کند ولی منی خارج نشود، آیا روزه‌اش باطل می‌شود؟

ج. شخص مذکور باید آن روز را امساک کند و قضای آن را هم بگیرد ولی كفاره ندارد.

۷. چنانچه از قول عده‌ای از متخصصین و منجمین علم و اطمینان پیدا کنیم که ماه دیده شده است، آیا می‌شود گفت فردای آن روز اول ماه شوال و عید فطر است یا باید حتماً مرجع تقلید خودمان اعلام کند؟

ج. اگر عده‌ای که از گفته آنان یقین یا اطمینان پیدا می‌شود، بگویند ماه را دیده‌ایم، اول ماه ثابت می‌شود.

۸. چنانچه شخص روزه‌دار در ظهر ماه رمضان بخوابد و در خواب محتمل شود، آیا باید فوراً غسل کند یا نه؟

ج. اگر روزه‌دار در روز محتمل شود، واجب نیست فوراً غسل کند.

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۴۳

۹. مادر بنده سال پیش به بیماری سختی دچار شد و نتوانست روزه‌هایش را بگیرد. بیماری او تا امسال ادامه دارد و امسال هم نمی‌تواند روزه بگیرد. حکم روزه‌های او چیست؟ لطفاً جواب را روشن بفرمایید تا وظیفه شرعی خود را بدانیم؟

ج. اگر مادر شما به واسطه بیماری روزه خود را نگرفته و بیماری‌اش تا ماه رمضان سال بعد طول بکشد، قضای روزه‌هایی را که نگرفته بر او واجب نیست و باید برای هر روز یک مد که تقریباً ده سیر (۷۵۰ گرم) است طعام - یعنی: گندم یا جو و مانند اینها - به فقیر بدهد.

۱۰. زکات فطره برای کودک شیرخوار واجب است یا خیر؟

ج. بلی، به طفل شیرخوار نیز زکات فطره تعلق می‌گیرد.

۱۱. فطریه پسر یا دختری که در شهری دور از محل زندگی

خود هستند و درس می‌خوانند ولی با پول پدر زندگی

می‌کنند، بر عهده پدرشان است یا خودشان؟

ج. در فرض سؤال فطره آنها بر عهده پدر است.

۱۲. پرداخت زکات فطره به کمیته امداد، سازمان بهزیستی و

بعضی مؤسسات خیریه چه صورتی دارد؟

ج. به نظر اینجانب زکات فطره بنابر احتیاط واجب باید به فقرای شیعه اثنی‌عشری برسد و مکلف باید آنچه را تحت عنوان زکات فطره به این‌گونه سازمان‌ها و مؤسسات می‌دهد یقین کند که بدون کم و زیاد در مورد مصرف (فقیر شیعه اثنی‌عشری)، صرف شده و الا ذمه‌اش بری نمی‌شود؛ پس برای هرکس این یقین حاصل شود، اشکال ندارد مثلاً کسی که زکات فطره می‌دهد و سید نیست باید یقین کند که به مصرف فقیر غیرسید رسیده است و به سید و به مدرسه و مسجد و حسینیه نداده‌اند.

۱۳. اعلمیت یک مرجع از چه راهی ثابت می‌شود؟ آیا احتیاج به علم خاصی است یا اینکه عموم مردم نیز می‌توانند تشخیص بدهند و در بین مراجع عظام در قید حیات کدام یک اعلم هستند؟

ج. مجتهد و اعلم را از سه راه که در رساله آمده می‌توان شناخت؛ یکی از راه‌ها آن است که دو نفر عالم عادل که می‌توانند اعلم را تشخیص بدهند اعلم بودن کسی را بگویند به شرط آنکه دو نفر دیگر مانند آنها مخالف نظرشان نباشند و اگر برای شما بعد از تحقیق از اهل خبره اعلم یا محتمل الاعلامیه را تعیین نکردند مخیرید از هر یک از مجتهدین تقلید نمایید.

۱۴. حکم کسی که بدون تحقیق، از مرجع تقلید پدر یا مادر خانواده تقلید کرده، چیست؟

ج. اگر با اطمینان به صحت تحقیق آنها، مرجعی را اعلم تشخیص داده است، مانعی ندارد؛ در غیر این صورت، لازم است پس از تحقیق، به مرجع اعلم رجوع کند.

۱۵. آیا عدول از مرجع تقلید زنده به مرجع تقلید دیگر جایز است؟

ج. عدول از مرجع تقلید زنده به مجتهد دیگر، بنابر احتیاط واجب، جایز نیست؛ مگر آنکه مرجع دوم از مرجع اول اعلم باشد.

۱۶. آیا می‌توان مرجع تقلید خود را تغییر داد؟ دلیل تغییر این است که اجرای بعضی از احکام برایم سخت است و ترجیح می‌دهم از دستور مرجع دیگری تقلید کنم.

ج. امر مذکور در سؤال مجوز تغییر مرجع تقلید نیست. تنها در صورتی می‌توان به مرجعی دیگر عدول کرد که مرجع اول شرایط مرجعیت را از دست داده باشد یا اعلمیت مرجع دوم احراز شده باشد.

جلسه ۳: طهارت و نجاست

۱۷. اگر دست یا جایی از بدن نجس شود، چگونه می‌توان با آب قلیل پاک نمود؟

ج. چنانچه بر اثر بول نجس شده باشد، پس از برطرف شدن عین نجاست دو مرتبه آب بریزید، و اگر بر اثر خون و مانند آن نجس شده باشد، پس از برطرف شدن عین نجاست یک مرتبه آب ریختن کافی است.

۱۸. اگر آب لوله‌کشی روی زمین نجس بریزد و به لباس و بدن ترشح کند، آیا همچنان پاک است یا نجس می‌شود؟

ج. چون آب لوله‌کشی شهرها به کر متصل است، به هر موضع نجسی که برسد آن را پاک می‌کند. بنابراین، اگر آب لوله‌کشی، حتی از محلی که نجس است به انسان ترشح کند پاک است؛ مگر اینکه عین نجاست مانند خون در آب ترشح شده باشد.

۱۹. چنانچه فرش، نجس شده باشد، ولی فراموش کرده باشیم که کدام قسمت آن بوده، حال اگر با پای مرطوب روی آن راه برویم، آیا پایمان نجس می‌شود؟

ج. اگر یقین ندارید که پای تر شما با قسمت نجس فرش برخورد کرده است، محکوم به طهارت است.

۲۰. آیا خون کمتر از درهم که در نماز بخشیده شده، پاک است؟

ج. خون کمتر از درهم، نجس و نجس‌کننده است؛ ولی اگر در بدن و لباس نمازگزار باشد، نماز با آن صحیح است.

۲۱. آیا الکل صنعتی و الکل سفید پاک است؟

ج. اگر از مُسکر مایع بالاصاله تهیه نشده باشد، و یا شک در این جهت داشته باشید، پاک است.

۲۲. حکم استفاده از عطرها و ادکلن‌ها چیست؟ آیا حکم

فراورده‌های کشورهای مسلمان با غیرمسلمان فرق دارد؟

ج. عطرها و ادکلن‌هایی که در کشورهای مسلمان یا غیرمسلمان ساخته می‌شوند، در صورت شک در طهارت و نجاست آن، محکوم به طهارت است. از این رو استفاده از آنها موجب نجس شدن بدن یا لباس نمی‌شود.

۲۳. جوهر خودکاری که روی دست باقی مانده، آیا برای وضو

و غسل اشکال ایجاد می‌کند؟

ج. جوهر خودکار و هر رنگ دیگر اگر جسمیت داشته باشد و مانع رسیدن آب به پوست باشد، باید برطرف شود؛ ولی اگر فقط رنگ است و جسمیت ندارد، مثل اینکه بعد از شستن، باز اثر آن باقی باشد، برای غسل و وضو اشکال ندارد.

۲۴. آیا می‌توان قبل از اذان وضو گرفت و بعد با همان وضو

نماز خواند؟

ج. وضو گرفتن به قصد با طهارت بودن مستحب است. بنابراین، با این قصد می‌توان قبل از وقت نماز، وضو گرفت و بعد از داخل شدن وقت نماز، با همان وضو، نماز خواند.

۲۵. گاهی اوقات از من مقداری آب بی‌رنگ که لزج است

خارج می‌شود، آیا غسل بر من واجب می‌شود یا نه؟

ج. غیر از بول و منی سه نوع آب از مخرج بول خارج می‌شود که موجب غسل و وضو نیستند:

۱. آبی که گاهی بعد از بازی و ملاحظه از انسان خارج می‌شود نامش (مذی) است و آن پاک است.

۲. آبی که گاهی بعد از خروج منی بیرون می‌آید و نامش (وَذی) است که اگر ظاهر محل تطهیر شده باشد، پاک است.

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۴۲

۳. آبی که گاهی بعد از بول بیرون می‌آید و نامش (ودی) است که اگر بول به آن نرسد، پاک است.

حال اگر مایع مذکور علائم منی را نداشته باشد و شما شک در منی بودن آن دارید، محکوم به طهارت است و غسل لازم نیست.

جلسه ۴: نماز

۲۶. کسی که با سرعت به سجده می‌رود اگر سرش بیش از

یک بار به مهر بخورد حکمش چیست؟

ج. در مواردی که سر بدون اختیار از محل سجده برمی‌گردد و دوباره بدون اختیار به محل سجده می‌رسد، یک سجده محسوب می‌شود و نماز صحیح است؛ اما اگر می‌تواند بعد از برگشتن سر از محل سجده از فرود دوباره آن به مهر جلوگیری کند؛ باید از برگشتن سر به سجده خودداری کند و آن را یک سجده به حساب آورد (حتی اگر ذکر سجده را نگفته باشد) و بعد از نشستن، دوباره به سجده برود و آن را سجده دوم خود حساب کند.

۲۷. اگر در حال خواندن نماز، بچه‌ای مهر را بردارد، چه باید کرد؟

ج. اگر چیزی که سجده بر آن صحیح است در دسترس او باشد، باید بر همان سجده کند؛ و گرنه - اگر وقت وسعت دارد - نماز را بشکند و دوباره با چیزی که می‌توان بر آن سجده کرد، نماز بخواند؛ اما اگر وقت تنگ است و نماز قضا می‌شود، باید به لباس خود سجده کند؛ و اگر آن هم ممکن نبود، به پشت دست سجده کند.

۲۸. نمازهای روزانه در قطب که شش ماه روز و شش ماه

شب است، چگونه خوانده می‌شود؟

ج. نمازها را باید مطابق افق نزدیک‌ترین محلی که روز و شب طبیعی دارد، بخوانند، و یا مطابق افق مناطق معتدل عمل کنند.

۲۹. فروبردن ریزه‌های غذا که در بین دندان‌هاست، در حال

نماز چه صورت دارد؟

ج. اشکال ندارد.

۳۰. اگر دستمال یا چیز نجس دیگری همراه نمازگزار باشد،

چه حکمی دارد؟

ج. بودن اشیایی مانند دستمال کوچک، کلید، چاقو و پول نجس به همراه نمازگزار، در صورتی که نجاست آن به بدن و لباس سرایت نکند، اشکال ندارد.

۳۱. بعضی از کسانی که نماز را نشسته می‌خوانند، برای

سجده مَهر را برداشته و به پیشانی می‌چسبانند، آیا این

کار صحیح است، یا باید پیشانی روی مهر بیاید؟

ج. اگر بتوانند باید با استفاده از میز و مانند آن، محل سجده را بالا بیاورند؛ و اگر به این مقدار هم نمی‌توانند خم شوند، مهر را با دست بالا آورده، پیشانی را بر آن بگذارند.

۳۲. خواهشمند است احکام نماز و روزه دانشجویان را بیان

فرمایید.

ج. دانشجویانی که بین وطن و محل تحصیل تردد می‌کنند سه دسته‌اند: دسته اول: کسانی که بین وطن و محل تحصیل به صورت مرتب در هفته یک روز یا بیشتر یا هر ده روز یک بار برای تحصیل سفر می‌کنند و ده روز در یکجا نمی‌مانند (نه در وطن و نه در محل تحصیل) و این رفت‌وآمد به مدت سه الی چهار ماه یا بیشتر باشد، در غیر سفر اول نمازش تمام و روزه‌اش صحیح است؛ چه در محل خوابگاه و چه در محل تحصیل و چه بین راه.

دسته دوم: کسانی هستند که وضع رفت و آمدشان مرتب نیست که

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۴۹

اغلب بین شهر خود و محل تحصیل هر هفته یا در بین هر ده روز در رفت و آمد نیستند، آنان حکم مسافر را دارند که باید در بین راه و محل تحصیل با عدم قصد اقامه ده روز یا عدم توقف سی روز بدون قصد، نماز را شکسته خوانده و روزه نگیرند.

دسته سوّم: کسانی هستند که از وطن به محل تحصیل رفته و قصد توقف ده روز در محل تحصیل را دارند که در این صورت نماز تمام و روزه صحیح است و چنانچه بیشتر از ده روز در آنجا بماند تا وقتی که مسافرت نکرده باید نمازش را تمام بخواند و لازم نیست دوباره قصد ماندن ده روز کند.

جلسه ۵: احکام خمس

۳۳. آیا به سود پولی که در بانک سپرده گذاری شده در صورتی که خمس اصل پول پرداخت شده باشد خمس تعلق می گیرد؟

ج. اگر سود به نحو مشروع باشد، هر مقدار از آن که مصرف نگردد و تا سر سال خمسی باقی بماند پرداخت خمس آن واجب است.

۳۴. برای رفتن به عمره مفرده ثبت نام کرده ام، قسمتی از پول آن را پرداخته ام و بقیه وام است، آیا لازم است خمس آنها را بپردازم؟

ج. پولی که پرداخته اید، اگر از درآمد بین سال بوده و در همان سال عمره مفرده را انجام داده اید خمس ندارد؛ و در غیر این صورت متعلق خمس است، اما وام نیز نسبت به اقساط پرداخت شده اگر در همان سال عمره انجام داده اید خمس ندارد و الا متعلق خمس است، و نسبت به اقساط پرداخت نشده خمس تعلق نمی گیرد.

۳۵. پولی را به تدریج برای تهیه خانه پس انداز کرده‌ام، آیا

به آن خمس تعلق می‌گیرد؟

ج. اگر راهی برای تهیه خانه مسکونی مورد نیاز فعلی، غیر از پس انداز تدریجی ندارید، پس انداز مذکور خمس ندارد.

۳۶. اگر برای جهیزیه دختر پول یا لوازم زندگی کنار

بگذاریم، آیا خمس دارد؟

ج. جهیزیه برای دختری که در سنین ازدواج تهیه می‌شود جزء مؤونه است و خمس ندارد، ولی پولی که جهت جهیزیه کنار گذاشته می‌شود این حکم را ندارد، بلی اگر تهیه بعضی اقلام جهیزیه بدون کنار گذاشتن پول که قهراً سال هم بر آن می‌گذرد و برای شخص یکجا خریدن آن ممکن نباشد در این صورت به پولی که جهت تهیه آن کنار گذاشته، خمس تعلق نمی‌گیرد.

۳۷. کسی که به تقلید از مجتهد میت باقی مانده است،

خمس خود را باید به چه کسی بپردازد؟

ج. لازم است خمس را به مجتهد زنده بپردازد، و پرداخت به وکیل مجتهد میت کفایت نمی‌کند.

جلسه ۶: خرید و فروش و اجاره

۳۸. خرید و فروش چک به مبلغ کمتر از مبلغ مندرج در چک

بانکی چه حکمی دارد؟ (البته چکی که مثلاً مربوط به دو

ماه دیگر باشد)

ج. خود چک قابل خرید و فروش نیست. بلی، چنانچه چک صوری نباشد و حقیقتاً کسی طلبی در ذمه صاحب چک داشته می‌تواند آن طلب خود را به دیگری و یا به خود بدهکار به کمتر بفروشد.

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۵۱

۳۹. خرید و فروش اسکناس چه حکمی دارد؟

ج. در صورتی که غرض عقلایی، مثل تبدیل پول کهنه به نو یا پول ریز به درشت یا برای فرار از ربا باشد، اشکال ندارد.

۴۰. رهن خانه که فعلاً مرسوم است، یعنی چند میلیون

می‌دهند تا صاحب‌خانه مبلغی را از اجاره کم کند، آیا وجه

شرعی دارد؟

ج. اگر قرض مشروط به کم شدن مال الاجاره باشد، قرض ربوی و حرام است و اگر موجر خانه را به مبلغی اجاره دهد و در ضمن اجاره شرط کند که فلان مبلغ را مستأجر به او قرض بدهد اشکال ندارد.

جلسه ۷: حق التألیف و رایت

۴۱. نظر معظم‌له را پیرامون حقوق مالکیت فکری و معنوی

حق التألیف، حق اختراع و مواردی همچون تولید بسته‌های

نرم‌افزاری بیان فرمایید؟

ج. به‌طور کلی مشروعیت مالکیت معنوی که بر آن آثار خاصی مرتب می‌کنند و حتی در بعضی موارد از دیگران سلب حق می‌نمایند و دیگران را از تقلید آن ممنوع می‌سازند در نزد اینجانب ثابت نیست.

۴۲. بعضی اوقات ناچاریم یک یا چند صفحه و گاهی یک

فصل از کتابی را برای درس یا تحقیق کپی کنیم، چه

حکمی دارد؟

ج. کپی چند صفحه یا یک فصل از کتاب، چاپ کتاب نیست و آن حکم را ندارد، و اگر مالک آن اذن بدهد اشکال ندارد.

۴۳. شکستن قفل CD و نسخه‌برداری و تکثیر آن بدون

اجازه از صاحب اصلی‌اش چه حکمی دارد؟

ج. اگر در موقع فروش، شرط نشکستن قفل و عدم کپی شده و یا

مبنی بر آن فروخته شده باشد، شکستن قفل و کپی کردن خلاف شرط است و جایز نیست و اگر کسی این کار را کرد استفاده از آن برای شخص دوم اشکال ندارد.

جلسه ۸: نذر

۴۴. نذرهایی برای قبولی در کنکور کرده‌ام که انجام آن با درس خواندن برایم مشکل است؛ آیا می‌توانم آنها را تغییر دهم؟

ج. اگر در موقع نذر کردن، صیغه نذر را به عربی یا فارسی نخوانده باشید، چیزی بر شما واجب نیست.

۴۵. نذری کرده‌ام؛ ولی بین دو چیز (روزه گرفتن و صدقه دادن به فقیر) شک دارم و نمی‌دانم کدام یک از آن دو است، تکلیف چیست؟

ج. اگر صیغه نذر را خوانده‌اید، باید احتیاط کرده و به هر دو عمل کنید.

۴۶. کفاره نذری که عمداً بجا نیاورده و مدتی از زمان آن گذشته است، چگونه است؟

ج. کفاره آن، آزاد کردن یک بنده یا اطعام شصت فقیر و یا گرفتن دو ماه روزه است.

جلسه ۹: مسابقات و شرط‌بندی

۴۷. شرط‌بندی حلال است یا حرام؟

ج. شرط‌بندی در مواردی مثل مسابقات اسب‌دوانی و تیراندازی با شرایط مقرر جایز، و در سایر موارد جایز نیست.

۴۸. حکم برد و باخت و جوایز در بازی‌های ورزشی مثل فوتبال و والیبال چیست؟

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۵۳

ج. جوایزی که از طرف سازمان‌ها و مؤسسات پرداخت می‌شود، حلال است؛ ولی اگر جایزه از سوی بازیکنان باشد و بازی با شرط برد و باخت برگزار شود، قمار و حرام است.

۴۹. آیا بازی با شطرنج و شرکت در مسابقات شطرنج و

تعلیم و تعلم و خرید و فروش آن با توجه به احادیث و روایات

و ادله فقهی که در مورد آن وارد شده است، جائز می‌باشد؟

ج. به نظر حقیر بازی شطرنج و لو بدون برد و باخت باشد و تعلیم و تعلم و خرید و فروش آن و شرکت در مسابقات به هر نحو باشد، حرام است.

جلسه ۱۰: قرض و ربا

۵۰. لطفاً نظر تان را در مورد پولی که به حساب بانک گذاشته

می‌شود و به آن سودی تعلق می‌گیرد بیان فرمایید؟

ج. در فرض سؤال، اگر پول خود را به بانک به عنوان وام ندهید، بلکه بانک را وکیل کنید که با پول شما معامله مشروع با رعایت شرایط آن انجام دهد و بانک آن مبلغ را به عنوان منافع معاملات بدهد اشکال ندارد.

۵۱. جایزه‌هایی که بانک به صاحبان حساب قرض الحسنه

می‌دهد، چه حکمی دارد؟

ج. اگر در موقع افتتاح حساب، شرط شرکت در قرعه‌کشی نکرده باشند، اشکال ندارد؛ هرچند انگیزه شخص از افتتاح حساب، شرکت در قرعه‌کشی باشد.

۵۲. وام‌هایی که ابتدا مبلغی را نزد بانک می‌گذاریم و بعد از

مدتی ۲ یا ۳ برابر وام می‌دهند یا پس از پرداخت وام،

کارمزد دریافت می‌کنند، چه حکمی دارد؟

ج. به طور کلی وام به شرط سود و لو به عنوان کارمزد یا به شرط گذاشتن پول برای مدتی در بانک، وام به شرط می‌باشد و حرام است.

جلسه ۱۱: معاشرت با اهل کتاب و فرقه‌های گوناگون

۵۳. معاشرت با اهل کتاب و هم‌غذا شدن با آنها چه حکمی دارد؟

ج. ذبیح اهل کتاب مردار و نجس است و خوردن آن جائز نیست و خودشان نیز بنابر احتیاط واجب نجس هستند؛ بنابراین هرچه که در حال رطوبت با آن ملاقات نماید بنابر احتیاط واجب نجس می‌شود.

۵۴. نظر مبارک در مورد صوفیه و عقاید آنها چیست؟

ج. صوفیه با فرقه‌ها و انشعابات بسیاری که دارند اگرچه در انحراف در یک سطح نیستند و بسا برخی از آنان خارج از ربقه اسلام شمرده نشوند، در مجموع منحرفند و عقاید خاصه‌ای که دارند غیراسلامی است.

۵۵. در مورد معامله و نجاست و پاکی و اکل و شرب با

بهائیان سؤال داشتیم و حکم اجتناب را در مورد این مطلب می‌خواستیم.

ج. فرقه بهائی‌گری دینی ندارند و ضالّ و مضلّ هستند و کافر می‌باشند و نجس هستند و با هر چه در حال رطوبت برخورد کنند نجس می‌شود و تبلیغ و ترویج آنها حرام و معامله با آنها جایز نیست؛ مؤمنین باید با شناخت کامل از عقاید حقّه شیعه اثنی‌عشری دفاع نموده و خودشان را از شر مکاید شیطانی و دشمنان محافظت نمایند.

جلسه ۱۲: قوانین و مقررات

۵۶. چنانچه یکی از کارکنان بانک‌ها یا مؤسسات دولتی با

استفاده از اسم و عنوان و تخصص خود در ساعات غیراداری برای کسی که مشتری بانک یا مؤسسه است کار کند و حقوق دریافت نماید در صورتی که در بانک یا مؤسسه خود به تخصص او نیاز باشد و حاضر به انجام کار اضافی نگردد، حقوق دوم او چه وضعی دارد آیا حلال است یا حرام؟

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۵۵

ج. جایز است کارمند در غیر ساعات اداری برای دیگران کار کند، و شرعاً ملزم به قبول اضافه کاری در اداره نیست.

۵۷. انجام کار شخصی در ساعات اداری، بدون محاسبه مرخصی، چه صورت دارد؟

ج. تابع مقررات و اجازه قانونی مسئول مربوط می باشد.

۵۸. اگر در اداره ای کار مرا راه نمی اندازند مگر با گرفتن پول، آیا این پول را می شود به عنوان صدقه داد؟ و با اطمینان به پایمال شدن حق، آیا شخص می تواند با دادن رشوه به صورت های گوناگون، حق خود را بگیرد و از پایمال شدن حق خود ممانعت کند؟

ج. اگر رسیدن به حق مسلم و مشروع بدون پرداخت وجهی به کسی که ادا یا احقاق حق با اوست میسر نمی شود جایز است، ولی بر گیرنده پول حرام است.

۵۹. اگر برای حلوا درست کردن مثلاً ۳ کیلو آرد از نانوا بی بخریم، آیا اشکال دارد؟

ج. اگر آرد را دولت به نانوا فروخته و شرط کرده که آن را نان کند و به مردم بدهد بر نانوا فروختن آن جایز نیست و مردم هم نباید آرد را از نانوا بخرند.

جلسه ۱۳: حجاب و رابطه با نامحرم

۶۰. در عقدها و عروسی ها که معمولاً خانم ها با لباس های ویژه آن مراسم شرکت دارند و در اکثر مواقع نیز لباس ها، بدن نماست و فیلم برداری صورت می گیرد تکلیف ما چیست؟

ج. اگر می دانید یا احتمال می دهید که در آینده این فیلم ها توسط افراد نامحرم مشاهده می گردد، لازم است حجاب کامل خود را موقع

فیلم برداری مراعات کنید و اگر نمی‌توانید، از واقع شدن در مقابل دوربین فیلم برداری خودداری نمایید.

۶۱. استفاده از کرم‌های چرب‌کننده، مرطوب‌کننده، ضدآفتاب

و... بر روی دست و صورت، اگر به منظور محافظت از

پوست به کار برده شود و لو اینکه خوشبو باشد و یا باعث

سفید و روشن شدن پوست شوند، چه حکمی دارد؟

ج. اگر آرایش و زینت محسوب نشود، و بوی خوش آن موجب التذاذ و تحریک نامحرم نگردد اشکال ندارد؛ ولی در هر صورت بنابر احتیاط واجب، صورت را از نامحرم بپوشانند.

۶۲. پوشیدن جوراب نازک برای خانم‌ها چه حکمی دارد؟

ج. چون پوشاندن روی پا در مقابل نامحرم واجب است. بنابراین، استفاده از جوراب نازک که پوست پا از زیر آن پیدا باشد در مقابل نامحرم جایز نیست.

۶۳. آیا پوشیدن لباس تنگ و کوتاه برای خانم‌ها جایز است؟

ج. لباس خانم‌ها در مقابل نامحرم، باید اولاً بدن را بپوشاند و ثانیاً به نحوی نباشد که موجب تحریک نامحرم گردد، و برجستگی‌های بدن در آن ظاهر باشد.

جلسه ۱۴: لباس و زینت

۶۴. آیا پوشیدن لباس آستین کوتاه برای آقایان جایز است؟

ج. چنانچه مرد بداند زنان با قصد لذت به دست او نگاه می‌کنند، احتیاط واجب پوشاندن آن است.

۶۵. تراشیدن ریش با تیغ چه حکمی دارد؟

ج. تراشیدن ریش با تیغ و کوتاه کردن آن، اگر مثل تراشیدن باشد،

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۵۷

حرام است. البته لازم نیست ریش بلند گذاشته شود؛ بلکه به مقداری که صدق ریش کند کافی است.

۶۶. آیا زن می‌تواند ناخن خود را بلند کند؟

ج. گذاشتن ناخن بلند برای زن مسلمان کار مناسبی نیست و پوشاندنش از نامحرم بنابر احتیاط واجب لازم است؛ چه بلند باشد، چه کوتاه.

۶۷. حکم استفاده بوی خوش برای خانم‌ها چیست؟

ج. اشکال ندارد و لکن در موقع خروج از منزل اگر معطر بودن موجب توجه اجنبی شود از عطر زدن خودداری شود.

۶۸. خانم من در مجالس خانم‌ها دوست دارد با لباس

نیمه‌لخت حضور یابد، آیا این کار اشکال دارد؟

ج. اگر پوشیدن چنین لباسی در مجالس زنانه معمول باشد و موجب ترویج بدحجابی و فساد اخلاق و لو تدریجاً نباشد، مانع ندارد.

۶۹. حکم طلای سفید برای مردان چگونه است؟

ج. طلای زرد، اگر مخلوط نقره داشته باشد که در اصطلاح برخی طلای سفید نامیده می‌شود، برای مرد جایز نیست؛ اما پلاتین که فلز دیگری غیر از طلا است، برای مردان اشکال ندارد.

جلسه ۱۵: نگاه کردن

۷۰. نگاه به وجه و کفین زن نامحرم بدون شهوت چه حکمی

دارد؟ انداختن عکس زن نامحرم چه صورت دارد؟

ج. نگاه به وجه و کفین اگر با قصد لذت باشد حرام است و نظر بدون لذت را هم بنابر احتیاط واجب باید ترک کند و انداختن عکس هم اگر مستلزم نظر نباشد اشکال ندارد و الا حکمش همان است که گفته شد.

۷۱. دانش‌آموزان و دانشجویان دختری که در کلاس درس

آقایان شرکت می‌کنند وظیفه آنها نسبت به نگاه کردن،

سؤال و جواب و دیگر برخوردهای بین شاگرد و استاد چیست؟

ج. نگاه عمدی با التذاذ و ریه حرام و بدون آن نیز بنابر احتیاط واجب ترک شود و اما صحبت کردن در صورتی که التذاذ و ریه در بین نباشد اشکال ندارد و الا جایز نیست.

۷۲. نگاه کردن به عکس بانوانی که آنان را می‌شناسیم و

حجاب اسلامی ندارند، بدون قصد و لذت چه صورتی دارد؟

ج. اشکال دارد.

۷۳. نگاه کردن به عکس برهنه زنان مسلمان ناشناس، بدون

قصد لذت چه حکمی دارد؟

ج. چون معرضیت برای فساد دارد، جایز نیست.

۷۴. نگاه کردن به عکس برهنه زنان اهل کتاب و مشرکین

بدون لذت و شهوت و بدون آنکه مقدمه گناه شود، چه

حکمی دارد؟

ج. چون معرضیت برای فساد دارد، جایز نیست.

جلسه ۱۶: مسائل پزشکی

۷۵. آیا بستن لوله برای خانم‌ها اشکال دارد یا نه؟

ج. عقیم کردن زن و یا مرد جایز نیست ولی جلوگیری موقت از انعقاد نطفه اشکال ندارد.

۷۶. در هفته‌های اول حاملگی که هنوز خلقت جنین کامل

نشده است، سقط جنین چه حکمی دارد؟

ج. پس از انعقاد نطفه، سقط جنین حرام است و موجب دیه می‌گردد و دیه آن برحسب مراحل خلقت جنین از بیست تا هزار دینار طلاست.^۱

۱. دینار معادل ۱۸ نخود طلای مسکوک است.

۷۷. آیا تغییر جنسیت شرعاً ایراد دارد؟ ازدواج با کسی که تغییر جنسیت داده چه حکمی دارد؟

ج. کسی که جنسیتش محرز است، تغییر جنسیت برای او جایز نیست و اگر با عدم جواز، کسی این کار را با این که تحقق آن بعید است انجام دهد و حقیقتاً جنسیت او؛ چه در اعضای ظاهری بدن و چه اعضای باطنی تغییر کند به طوری که واقعاً مرد، زن شود و با زنان دیگر فرق نداشته باشد و یا بالعکس، در این صورت حکم روابط بر اساس جنسیت جدید است.

۷۸. اگر دکتري به قسمتي از بدن زن بیمار که مربوط به محدوده علم خودش نباشد دست بزند و از روی هوا و هوس این کار را بکند چه حکمی دارد و شخص بیمار با توجه به اینکه همه چیز را مراعات می کند و با حجاب می باشد باید چه کار کند؟

ج. جایز نیست و حرام می باشد. به طور کلی مراجعه مرد به طبیب زن و بالعکس در صورت وجود مماثل و در غیر ضرورت اشکال دارد؛ مگر اینکه هیچ گونه گناهی از قبیل لمس و نظر و غیر اینها در بین نباشد.

جلسه ۱۷: تصرف در مال دیگری

۷۹. در دوران کودکی پولی از کسی برداشته ام و نمی توانم مستقیماً مطلب را به او بگویم، به نظر شما چگونه عمل کنم؟ آیا می توانم صدقه بدهم؟

ج. باید به طریقی، پول را به صاحبش برسانید و لازم نیست بگویید بابت چه چیز است؛ مثلاً می توانید به او بگویید این پول را سابقاً از من طلب داشته ای و یا به حساب بانکی او واریز کنید و یا به وسیله شخص دیگری پول را به دست او برسانید و در هر حال صدقه دادن کفایت نمی کند.

۸۰. کفش من در مسجد گم شد، کفش دیگری به جای آن برداشتم، کار من چه حکمی دارد و الآن چه باید بکنم؟

ج. اگر بدانید کفشی که برداشته‌اید مال کسی است که کفش شما را برده، می‌توانید به جای کفش خود بردارید؛ ولی اگر قیمت آن از کفش خودتان بیشتر باشد، باید هر وقت صاحب آن پیدا شد زیادی قیمت را به او بدهید؛ و چنانچه از پیدا شدن او ناامید شوید، باید با اجازه حاکم شرع (مجتهد جامع‌الشرایط) زیادی قیمت را از طرف صاحبش صدقه بدهید. اما اگر احتمال می‌دهید کفشی که برداشته‌اید مال کسی که کفش شما را برده نیست، باید صاحب آن را پیدا کنید و چنانچه مأیوس شدید، آن را از طرف صاحبش به فقیر غیرسید صدقه بدهید.

۸۱. اگر شاخه درخت کسی در باغ همسایه برود، آیا همسایه می‌تواند میوه این شاخه را تصرف کند؟

ج. در فرض سؤال، جواز تصرف همسایه در میوه درخت یا شاخه او منوط به اجازه صاحب درخت است.

جلسه ۱۸: تلویزیون و ماهواره

۸۲. حکم نشان دادن ورزش‌های بانوان در صداوسیما را بیان فرمایید؟

ج. به لحاظ مفاسد مترتبه بر آن جایز نیست.

۸۳. حکم اختلاط زنان و مردان هنرمند در سریال‌ها، فیلم‌ها، اجرای اخبار و یا مصاحبه‌ها، را بیان فرمایید؟

ج. از جمله آداب و رسوم متشرعه جدایی مرد اجنبی از زن اجنبیه و عدم اختلاطشان با یکدیگر است که از روش اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام و بیاناتشان در این خصوص تلقی شده است و آنچه امروز متداول شده که

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۶۱

مرد و زن اجنبی در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، پشتوانه شرعی ندارد، بلکه مدارک شرعی برخلاف آن است.

۸۴. نشان دادن چهره کامل پیامبر ﷺ و حضرت زهرا (ع) و

سایر ائمه (ع) چه حکمی دارد؟

ج. نشان دادن چهره حضرت زهرا (ع) اهانت به آن حضرت است و باید ترک شود و نشان دادن چهره حضرت رسول اکرم و ائمه طاهرين (ع) چون حاکی از چهره واقعی آن بزرگواران نیست و به اختلاف کسانی که خود را شبیه ایشان می‌نمایند چهره‌های گوناگون که بسا برخی از آنها نامناسب است ارائه می‌شود و اشخاصی که در نقش شبیه آنها عمل می‌کنند گاه در بین مردم اعتبار اخلاقی ندارند و حتی ممکن است اشخاصی باشند که سوابق خوبی در جامعه ندارند و خلاصه به جهات متعدد که در اینجا مجال شرح آن نیست، موجب اهانت و تحریف بعضی حقایق می‌شود؛ لذا مورد تجویز نیست.

۸۵. حکم استفاده از ماهواره در غیر موارد حرام چیست؟

ج. نظر به اینکه بسیاری از شبکه‌های ماهواره‌ای که پخش می‌شود موجب سوق دادن مردم به شهوات و انحراف و فساد اخلاق می‌باشند، خرید و فروش و استفاده از آن جایز نیست مگر اینکه انسان کاملاً مطمئن باشد که استفاده غیرمشروع نمی‌کند. در هر حال بسیار باید مراقب باشید.

۸۶. حکم آهنگ‌هایی که از تلویزیون و رادیو پخش می‌شود و

همچنین فیلم‌های خارجی که زنان با سرهای باز و لباس‌های ناجور بازی می‌کنند چیست و آیا تماشای این فیلم‌ها اشکال دارد یا خیر؟ و همچنین سرودهایی که از تلویزیون و رادیو پخش می‌گردد؟

ج. چون آهنگ‌های مورد سؤال نوعاً لهُو محسوب می‌شود حرام است و همچنین نظر به فیلم‌های مبتذل جایز نیست و سرودها نیز اگر به الحان غنا خوانده شود، حرام است.

جلسه ۱۹: ازدواج

۸۷. آیا اذن پدر در ازدواج (موقت یا دائم) دختری که رشیده

است و صلاح و فساد خود را درک می‌کند شرط است؟

ج. به نظر اینجانب بنابر احتیاط لازم اذن پدر یا جد پدری دختر باکره در صحت نکاح او شرط است و رشیده بودن، مجوز عدم اذن نیست، ولی چون به نظر حقیر بنابر احتیاط است، رجوع به غیر - که این شرط را معتبر نداند - جایز است با رعایت الا علم فالاعلم.

۸۸. برادرم دختری از پرورشگاه آورده است چگونه این

دختر به من و برادران دیگرم محرم می‌شود؟

ج. اگر مادر یا خواهر شما یا زن یکی از برادران شما شیر داشته باشد، و سن دختر کمتر از دو سال باشد، می‌توانند از طریق رضاع (شیرخوارگی) او را به شما و سایر برادرانتان محرم سازند. شرایط رضاع را در توضیح المسائل ملاحظه فرمایید.

۸۹. برخی از خانواده‌های دختران در مراسم خواستگاری،

داشتن ماشین و منزل وسیع و مهریه بالا را نشان سعادت زن می‌دانند و حتی آن را موقوف به حدیثی می‌نمایند که «از سعادت زن مهریه بالای اوست» با این توجیه بسیاری از ازدواج‌ها برهم می‌خورد و شرایط ازدواج بسیار سخت شده و آمار آن کاهش می‌یابد. نظر اسلام در این باره چیست؟

ج. امور مذکور هیچ یک موجب سعادت زن نیست و مستحب است

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۶۳

مهریه زن بیشتر از مهرالسنه نباشد و دخترانی که با مهریه کم و شرایط آسان ازدواج کرده و می‌کنند سعادتمندند. در کتاب *وسائل الشیعه* که از کتب معتبره است نقل شده است «إِنَّ مِنْ بَرَكَةِ الْمَرْأَةِ قِلَّةَ مَهْرِهَا وَمِنْ شَوْمِهَا كَثْرَةُ مَهْرِهَا»^۱ و نیز از رسول خدا ﷺ روایت شده است: «أَفْضَلُ نِسَاءِ أُمَّتِي أَصْبَحُنَّ وَجْهًا وَأَقْلَهُنَّ مَهْرًا»^۲.

جلسه ۲۰: موسیقی

۹۰. نظر حضرت تعالی در مورد موسیقی و حدود گوش دادن به آن، چیست؟

ج. به نظر اینجانب تمام آهنگ‌هایی که از آلات طرب می‌باشد حرام است و هیچ نوعی جایز نیست.

۹۱. چنانچه کسی به ناچار در محیطی باشد که نوار مبتذل پخش می‌شود و چاره‌ای ندارد، تکلیفش چیست؟

ج. استماع و گوش دادن حرام است، ولی به گوش رسیدن آن حرام نیست. بنابراین، در صورت اضطرار، توقف در آن محیط مانعی ندارد، به موسیقی گوش ندهد؛ هرچند به گوش او برسد.

۹۲. استفاده از آلات لهو و موسیقی، در مراسم عزاداری، چه حکمی دارد؟

ج. استفاده از آلات مذکور جایز نیست و تفاوتی بین مراسم عزاداری و جشن وجود ندارد.

۱. حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۱۲. ر.ک: صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۷. «از برکت زن کم بودن مهریه اوست و از بدیمن بودن آن مهریه زیادی اوست».

۲. صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۳۸۶؛ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۱۲؛ ج ۲۱، ص ۲۵۲. «برترین زنان امت من زیباروترین آنها و کم مهریه ترین آنها».

جلسه ۲۱: مراسم و مجالس مذهبی

۹۳. آیا دست زدن در مجالس مولودی ائمه اطهار علیهم السلام جایز

است و همچنین اگر در هنگام دست زدن، بدن و شانه‌ها
با ریتم شعر تکان بخورد، چه حکمی دارد؟

ج. لهو است و اشکال دارد و مخصوصاً اشکالش در صورت دوّم بیشتر
است و مشابه مجالس رقص و سماع بعضی فرق باطله است و علاوه با
احترام و قداست این مجالس عزیز مناسب نیست و معلوم نیست این چه
گرایشی است که بعضی به امور لهویه و ملاهی پیدا کرده‌اند و چه
شیطانی پشت ترویج این حرکات است.

۹۴. پوشیدن لباس سیاه‌رنگ در عزاداری ایام محرم و صفر

چه حکمی دارد؟ (آیا کراهت دارد؟)

ج. به عنوان عزا و اظهار حزن در مصیبت اهل بیت علیهم السلام مستحب است.

۹۵. اگر فردی طوری سینه یا زنجیر بزند که بدنش کبود یا

قرمز بشود آیا باید کفاره بدهد؟

ج. اگر ضرر معتدّبه برای بدن نداشته باشد یا در عزای حضرت
سیدالشهداء علیه السلام مانعی ندارد.

۹۶. نظر مبارک راجع به طبل و سنج جهت هماهنگ نمودن

سینه و زنجیر زدن در عزاداری ماه محرم چیست؟

ج. مراسم عزاداری حضرت سیدالشهداء علیه السلام که به صورت مجالس
روضه و سخنرانی و حرکت هیئت‌های عزا برگزار می‌شود از شعائر
بزرگ مذهب و موجب احیای آثار اهل بیت علیهم السلام و از علائم شعور دینی و
تبلور احساسات مذهبی است، باید مظاهر آن مظاهر ایمانی بوده و هر
چه از آرایش استعمال این وسایل و آلات منزّه‌تر باشد و ساده و

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۶۵

بی‌پیرایه‌تر برگزار شود. شکوه معنوی آن برتر و جلوه‌های آموزنده آن بیشتر می‌شود؛ این پیرایه‌ها و آرایش‌ها خصوصاً استفاده از آلات لهو که شرعاً ممنوع است از حال عزا و سوگواری و توجه به مفاهیم بلند و آموزنده این مراسم مانع می‌شود. امید است در برگزاری این شعائر همگان موفق و مشمول عنایات خاصه حضرت بقیة الله علیه السلام باشند.

۹۷. عکس‌هایی که از پیامبر صلی الله علیه و آله و امام حسین علیه السلام و

حضرت ابا الفضل علیه السلام موجود می‌باشد می‌گویند اثر یک

یهودی است، آیا صحت دارد؟

ج. صورت‌هایی که به پیامبر اکرم و ائمه معصومین علیهم السلام نسبت داده می‌شود خیالی و سلیقه‌ای می‌باشد و بهتر این است که دوستان اهل بیت علیهم السلام احادیث و سخنان آن بزرگواران را با خط زیبا نوشته و در مساجد و منازل و بناهای دیگر نصب نمایند. و بهترین عمل در عزاداری، بیان مصائب آن بزرگواران علیهم السلام بر طبق مدارک معتبره می‌باشد.

جلسه ۲۲: ورزش

۹۸. بفرمایید برای ورزشکار مسلمان و متعهد چگونه لباسی

مناسب است؟

ج. مناسب با ادب و شرف و حیا و وقار مسلمان در لباس ورزشی این است که به‌طوری‌که معمول شده؛ کوتاه نباشد و علاوه بر قسمت‌های بالای بدن بین ناف و زانو را هم بپوشاند.^۱

۹۹. حکم مسابقه بکس و شمشیربازی، چون غالباً به زخمی

شدن و صدمه زدن به طرف منجر می‌شود چیست؟

۱. ما بین السرة و الركبة عوره.

ج. بکس جایز نیست و در صورت سیاه شدن و یا کبود و یا سرخ شدن و یا مجروح شدن عضو، دیه دارد که در توضیح المسائل مقدار هر یک ذکر شده است و شمشیربازی اگر موجب صدمات بدنی باشد همین حکم را دارد.

۱۰۰. در بعضی مسابقات، تماشاگران بر روی بردوباخت بازیکنان شرطبندی می کنند این عمل چه حکمی دارد؟
ج. جایز نیست.

۱۰۱. میزان آزادی دختر خانمها از نظر فعالیت های ورزشی چگونه است؟ اینکه دختر خانمها بخواهند مانند کشورهای خارجی در همه زمین های ورزشی شرکت کنند آیا درست است یا نه؟ چرا؟
ج. حضور بانوان محترمه در زمین های ورزشی چه برای تماشا و چه برای ورزش به جهت تبعات سوء و مفسداتی که دارد جایز نیست.

جلسه ۲۳: امر به معروف و نهی از منکر

۱۰۲. می خواهم جویا شوم که اگر سوار ماشینی شده و راننده ماشین نوار ترانه گذاشته باشد، حکم در اینجا چیست؟
ج. چنانچه نهی از منکر تأثیر نداشته باشد و یا اینکه پیاده شدن شما حرجی باشد، در مواقع مذکور گوش به موسیقی ندهید. ان شاء الله موفق باشید.

۱۰۳. شرکت نکردن در مجالس عروسی که نوعاً همراه با لهو و لعب است باعث دشمنی بین اقوام فامیل می شود، وظیفه چیست؟
ج. حضور در چنین مجالسی چون مجلس معصیت است، جایز نیست. لازم

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۶۷

به ذکر است که شخص مسلمان نباید در چنین مجالسی شرکت کند و باید علت آن را بگوید و چنانچه حاضر نشدن وی در مجالس معصیت سبب قطع رحم شود، اشکال ندارد؛ چراکه در حقیقت، علت قطع رحم آنان می‌باشند.

جلسه ۲۴: صله رحم

۱۰۴. چه موقع قطع رحم جایز است؟

ج. صله رحم حتی با خویشاوندان فاسق واجب است و لازم است در ارشاد آنان تلاش شود. بلی چنانچه سختی و مشقتی در بین باشد، صله رحم وجوب ندارد؛ ولی باید توجه داشت که لازم نیست این عمل با رفتن به منزل ارحام و مهمانی کردن و مهمان شدن و... انجام گیرد. همین‌اندازه که قطع رحم نشود کافیست و این کار با پیغام فرستادن یا تماس تلفنی یا نوشتن نامه یا سلام کردن هم محقق می‌شود.

۱۰۵. وقتی فرد ببیند برادرش به وظایف دینی (نماز، خمس

و...) عمل نمی‌کند و به تذکر هم گوش نمی‌دهد، می‌تواند

رفت و آمد نداشته باشد و صله رحم را به احوال‌پرسی

تلفنی و مانند آن محدود کند؟

ج. صله رحم به نحو مذکور در سؤال کفایت می‌کند؛ هرچند در صورت احتمال تأثیر، بهتر است رفت‌وآمد را قطع نکند. بلی، اگر قطع رابطه در توجه او به وظایف شرعی مؤثر باشد، از باب نهی از منکر لازم است.

۱۰۶. اگر پدر و مادر، با بستگان خود قطع رابطه کنند، تکلیف

فرزندان چیست؟

ج. فرزندان به وظیفه خود عمل نمایند؛ مگر آنکه رفتن آنها موجب آزار والدین باشد که در این صورت، می‌توانند با نامه یا تماس تلفنی، صله رحم نمایند.

جلسه ۲۵: استخاره

۱۰۷. استخاره در چه مواردی است و آیا عمل به آن واجب است یا خیر؟

ج. مورد استخاره جایی است که در انجام کاری، شخص، تحقیق خود را انجام داده ولی به نتیجه نرسیده و مردد باقی مانده است، که می‌تواند استخاره کند. عمل به استخاره واجب نیست؛ لکن اگر استخاره بد آمد، بهتر است با آن مخالفت نشود.

۱۰۸. آیا استخاره با قرآن یا تسبیح وجه شرعی دارد؟ و در چه مواردی باید استخاره کرد؟

ج. به نحوی که مرحوم محدث قمی در حاشیه *مفاتیح الجنان* نقل فرموده‌اند اشکال ندارد.

۱۰۹. آیا استخاره کردن در مورد ازدواج صحیح است؟

ج. اگر تحقیق کاملی نسبت به اخلاق و دیانت فرد نموده‌اید و مطمئن هستید نیاز به استخاره نیست.

جلسه ۲۶: خرافات

۱۱۰. امروزه مشاهده می‌گردد وقتی گوسفندی و یا حیوانی را

قربانی می‌کنند از خون نجس آن حیوان به ماشین و یا درب منزل خود جهت اینکه چشم نخورد می‌زنند و یا اینکه در روز تاسوعا و یا عاشورا از خون حیوان ذبح‌شده به پیشانی افراد عزادار می‌زنند این کارها چه حکمی دارد؟

ج. چنین عملی مستند شرعی ندارد.

۱۱۱. آیا ترویج و انجام مراسم خرافی و بدون مبنای علمی

و عقلی و دینی نظیر چهارشنبه‌سوری و سیزده‌به‌در و تبلیغ افکار و اوهام پوسیده قرون جاهلیت مجاز است؟

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۶۹

ج. اگر به قصد ترویج آداب مرده و غیراسلامی و جبهه‌گیری در مقابل هویت اسلامی باشد، حرام است.

۱۱۲. نظر شما در مورد عطسه کردن چیست؟ آیا باید صبر نمود؟ به چه مقدار؟

ج. در مورد سؤال صبرکردن لازم نیست.

۱۱۳. گرفتن فال حافظ و اعتقاد به صحت آن، آیا وجه شرعی دارد؟

ج. اعتقاد به صحت آن وجه شرعی ندارد.

۱۱۴. نظر جنابعالی در مورد چهارشنبه‌سوری چیست؟ اگر بیشتر مردم دوست داشته باشند و عرفاً اشکالی نداشته باشد، در این صورت چطور است؟

ج. از مراسم بعضی از ایرانیان قدیم است و چون تشبه به آتش‌پرستان است مذموم است و برای شخص مسلمان عمل لغوی است و سزاوار است آن را ترک کند هرچند دوست داشته باشد.

جلسه ۲۷: دروغ

۱۱۵. آیا می‌شود برای مزاح و شوخی، دروغ گفت؟

ج. اگر شنونده می‌داند که گوینده شوخی می‌کند حرام نیست، ولی اگر طرف مطلب را جدی تلقی می‌کند جایز نیست. معذک در روایت است که «لَا يَجْدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَتْرَكَ الْكَذْبَ هَزْلَهُ وَ جَدَّهُ»^۱

۱۱۶. دروغ مصلحتی چه حکمی دارد؟

ج. دروغ مصلحتی به معنایی که نزد مردم رایج است و در واقع دروغ

۱. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۳۴۰؛ ابن‌شعبه حرانی، تحف‌العقول، ص ۲۱۶؛ حرعاملی، وسائل‌الشیعه،

ج ۱۲، ص ۲۵۰. «بنده مزه ایمان را نمی‌چشد مگر دروغ گفتن را چه شوخی و چه جدی ترک کند».

منفعتی است، حرام است. موارد جواز دروغ در اسلام مشخص است؛ از جمله آنها وجود مصلحت اهم، مثل حفظ جان مؤمن یا رفع نزاع بین دو مسلمان می باشد.

۱۱۷. توره چیست؟ آیا توره مطلقاً جایز است یا توره ای که مانع مفسده ای شود فقط جایز است؟ توره ای که بدون مفسده و بدون مصلحت و یا توره ای که مفسده دار باشد آیا حرام است؟

ج. توره آن است که انسان از جمله ای معنایی را قصد کند که در واقع صحیح است ولی شنونده به ملاحظه ظاهر و متفاهم عرفی جمله، چیز دیگری بفهمد، مثلاً کسی دق الباب می کند و از شخصی که درب را باز می کند سؤال می کند فلانی در منزل است و آن شخص که نمی خواهد بگوید بلی در منزل است، جواب می دهد خیر اینجا نیست و قصد می کند که در اینجایی که من ایستاده ام نیست و سؤال کننده چنین می فهمد که در منزل نیست و توره مفسده دار جایز نیست.

جلسه ۲۸: غیبت

۱۱۸. غیبت کردن در مسائلی که اگر درباره آن صحبت نشود؛ حل نمی شود، چگونه است؛ مثلاً درباره استادی که خوب درس نمی دهد؟

ج. بیان نقاط ضعف استادان نزد مسئولان به عنوان گزارش اشکال ندارد. و به طور کلی در مواردی که مصلحت غیبت، اهم از مفسده آن باشد، غیبت حرام نیست.

۱۱۹. اگر در اتوبوس نشسته باشیم و دو نفر مشغول غیبت باشند و ما بشنویم، آیا گناهی مرتکب شده ایم؟

۳۰ روز، ۳۰ جلسه احکام شرعی / ۲۱

ج. چنانچه به غیبت گوش ندهید و بدون اختیار صدای آنها به گوش شما برسد، اشکال ندارد.

۱۲۰. تقلید کردن از کارهای دیگران اعم از اعمال و رفتار

دیگران و صدا چه حکمی دارد؟

ج. اگر راضی نباشد، جایز نیست.

۱۲۱. اگر کسی بگوید مثلاً مردم فلان شهر آدم‌های بدی

هستند یا کسبه فلان شهر مردم را اذیت می‌کنند، آیا

جایز است یا نه؟ اگر منظورش از این قول بعضی مردم

آن شهر باشد چه؟

ج. اگر تعبیر مذکور، ظهور داشته باشد در اینکه همه اهل آن شهر

چنین هستند یا توهین به اهل آن شهر باشد محل اشکال است.

جلسه ۲۹: وظیفه معلم و دانش‌آموز

۱۲۲. تقلب چه حکمی دارد؟

ج. تقلب نوعی خیانت است و جایز نیست؛ و خیانت در مسائل علمی،

از سایر موارد، زشت‌تر است و در شأن مسلمان نیست.

۱۲۳. در بعضی از مدارس از معلمین می‌خواهند (نظر به

اینکه این مدارس پولی است نه مجانی) که حتماً

دانش‌آموز را نمره قبولی بدهند و رد نکنند، آیا جایز است

برای او نمره قبولی بدهد؟ همچنین دانش‌آموز هدیه

می‌آورد و البته انتظار دارد آیا قبول هدیه‌اش جایز است؟

ج. در فرض سؤال اگر دانش‌آموز استحقاق آن نمره را با توجه به رتبه

تحصیل‌اش نداشته باشد نمره قبولی دادن محل اشکال است و همچنین اگر

دادن هدیه در دادن نمره قبولی مؤثر باشد به‌طوری‌که اگر آن هدیه داده نمی‌شد

معلم نمره قبولی را برحسب رتبه تحصیلی نمی‌داد گرفتن آن جایز نیست.

جلسه ۳۰: خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها

۱۲۴. آیا از غذاهایی که غیرمسلمان - کتابی یا غیرکتابی -

درست می‌کند؟ اعم از برنج و غیربرنج و گوشت و

غیرگوشت جایز است که از آنها بخوریم یا خیر؟

ج. اگر غذا با دست و یا عضو دیگر غیرمسلمان ملاقات کرده باشد، خوردن

آن جایز نیست و همچنین اگر با گوشت غیرمذکی درست شده باشد.

۱۲۵. بین گروهی از مردم به‌خصوص افرادی که در زمینه

شکار حیوانات دخالتی دارند شایع است که گوشت

خرگوش و نوعی جوجه تیغی که علفخوار است و جثه

بزرگی دارد و گویا شکنجه هم دارد مکروه است و می‌توان

گوشت این جانوران را خورد. تقاضا می‌نمایم حکم

شرعی این مسئله را بیان بفرمایید.

ج. گوشت خرگوش و جوجه تیغی هر نوع که باشند، حرام است.

۱۲۶. آیا فروش گوشت کوسه‌ماهی جایز است و حلال

می‌باشد یا خیر؟

ج. کوسه‌ماهی حرام گوشت است و اگر گوشت آن منافع محلله‌ای

داشته باشد، فروش آن به منظور صرف در آن منافع اشکال ندارد.

۱۲۷. خوردن نوشابه‌های خارجی از نظر شرعی چه حکمی

دارند؟ آیا شرعاً حرام است یا حلال؟

ج. اگر یقین به نجاست آنها نداشته باشید مانعی ندارد؛ البته سزاوار است که

مسلمین از محصولات کفار که ضرورتی در مصرف آن ندارند اجتناب نمایند.

۱۲۸. آیا استفاده کشمش در داخل غذا که در بعضی موارد

باید آن را سرخ یا در بعضی مواقع در داخل غذاهای دیگر

در آب جوش قرار می‌گیرد، جایز است؟

ج. کشمش، با جوش آمدن و سرخ کردن نجس نمی‌شود و خوردن آن

نیز اشکال ندارد.

احادیث رمضانیه^۱

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِيَجَابِرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ: «يَا جَابِرُ! هَذَا شَهْرُ رَمَضَانَ مَنْ صَامَ نَهَارَهُ وَ قَامَ وَرَدًا مِنْ لَيْلِهِ وَ عَفَّ بَطْنَهُ وَ فَرَجَهُ وَ كَفَّ لِسَانَهُ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَخُرُوجِهِ مِنَ الشَّهْرِ». فَقَالَ جَابِرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا أَحْسَنَ هَذَا الْحَدِيثَ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا جَابِرُ! وَ مَا أَشَدَّ هَذِهِ الشُّرُوطُ»؛^۲

رسول خدا ﷺ به جابر بن عبدالله انصاری فرمودند: «ای جابر، این ماه رمضان است؛ هرکسی روزه بگیرد و مقداری از شب آن را به عبادت مشغول شود و شکم و شهوت و زبانش را نگهدارد، خارج می شود از گناهان همچنان که ماه تمام می شود». پس جابر سؤال کرد: ای رسول خدا، چه گفتار زیبایی است! «رسول خدا ﷺ فرمودند: ای جابر، و این شرائط، بسیار سخت است».

۱. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرُ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ صِيَامَهُ فَمَنْ صَامَهُ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ»؛^۳

۱. برگرفته از کتاب رمضان در تاریخ و عالی ترین مکتب تربیت و اخلاق یا ماه مبارک رمضان، تألیف نگارنده.

۲. کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۸۷؛ طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۴، ص ۱۹۶؛ طوسی، مصباح المتعجد، ص ۶۲۷؛ فیض کاشانی، الوافی، ج ۱۱، ص ۳۷۴.

۳. طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۴، ص ۱۵۲؛ فیض کاشانی، الوافی، ج ۱۱، ص ۳۷۵؛ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۴۶.

رسول خدا ﷺ می فرمود: «ماه رمضان ماهی است که خداوند روزه آن را واجب کرده بر شما. هرکس از روی ایمان و فرمان‌بری روزه بگیرد گناهانش بخشیده می شود مانند روزی که از مادرش متولد شده است».

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «صُومُوا تَصِحُّوا»؛^۱

رسول خدا ﷺ فرمود: «روزه بگیرید تا سالم باشید».

۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْصَّوْمُ جَنَّةٌ»؛^۲

رسول خدا ﷺ فرمود: «روزه سپری است در برابر آتش جهنم».

۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هُوَ شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى

ضِيَاةِ اللَّهِ وَجُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ»؛^۳

رسول خدا ﷺ فرمود: «ماه مبارک رمضان ماهی است که در آن به میهمانی الهی دعوت شده‌اید و مورد اکرام خداوند هستید».

۱. قطب راوندی، الدعوات، ص ۷۶؛ مجلسی، بحارالانوار، ج ۵۹، ص ۲۶۷؛ ج ۹۳، ص ۲۵۵؛ محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۵۰۲.

۲. برقی، المحاسن، ج ۱، ص ۲۸۷ - ۲۸۹؛ کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۹؛ ج ۴، ص ۶۲؛ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۷۴ - ۷۵.

۳. صدوق، الامالی، ص ۱۵۴؛ همو، فضائل الاشهر الثلاثة، ص ۷۷؛ مجلسی، بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۶.

۵. قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ خَرَجَ رُوحُ الْإِيمَانِ مِنْهُ»؛^۱

امام صادق علیه السلام فرمود: «کسی که روزی از ماه رمضان را (بدون عذر) افطار کند، روح ایمان از او بیرون خواهد رفت».

۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «الصَّيَّامُ ابْتِلَاءٌ لِإِخْلَاصِ الْخَلْقِ»؛^۲

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «روزه امتحانی است برای خلوص بندگان».

۷. قَالَ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: عَلَى الصَّلَاةِ، وَ الزَّكَاةِ، وَ الْحَجِّ، وَ الصَّوْمِ، وَ الْوَلَايَةِ»؛^۳

امام باقر علیه السلام فرمود: «اسلام بر پنج چیز بنا شده است: نماز، زکات، حج، روزه و ولایت».

۱. صدوق، ثواب الاعمال، ص ۲۳۶؛ همو، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۱۱۸؛ فیض کاشانی، الوافی،

ج ۱۱، ص ۲۷۸؛ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۴۶.

۲. نهج البلاغه، حکمت ۲۵۲ (ج ۴، ص ۵۵)

۳. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۸؛ ج ۴، ص ۶۲؛ صدوق، من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۷۴؛ فیض کاشانی، المحجة البيضاء، ج ۲، ص ۱۲۲ - ۱۲۳.

در حدیث است که «حمزة بن محمد» به امام حسن عسکری علیه السلام نوشت: چرا خدا روزه را واجب فرمود؟ پاسخ رسید:

۸. «لِيَجِدَ الْغَنِيُّ مَضَضَ الْجُوعِ فَيَحْنُو (فَيَحْنُ) عَلَي الْفَقِيرِ»؛^۱

«برای اینکه ثروتمند احساس کند شدت گرسنگی را تا بر فقرا رحم کند».

۹. قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام «إِنَّمَا فَرَضَ اللَّهُ الصَّيَّامَ لِيَسْتَوِيَ بِهِ الْغَنِيُّ وَالْفَقِيرُ»؛^۲

امام صادق علیه السلام فرمود: «خداوند روزه را واجب گردانید تا به وسیله آن غنی و فقیر مساوی گردند».

۱۰. قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: «الصَّوْمُ لِي وَ أَنَا أَجْزِي عَلَيْهِ»؛^۳

امام صادق علیه السلام فرمود: «خداوند می فرماید: روزه برای من است و پاداش آن بر من واجب است».

۱. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۸۱؛ ج ۴، ص ۶۲؛ فیض کاشانی، الوافی، ج ۱۱، ص ۳۳؛ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۸.

۲. صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۷۳؛ فیض کاشانی، الوافی، ج ۱۱، ص ۳۴؛ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۷.

۳. کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۶۳؛ فیض کاشانی، الوافی، ج ۱۱، ص ۳۹۷؛ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۳۹۷.

۱۱. قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): «إِذَا صُمْتَ فَلْيَصُمْ سَمْعَكَ

وَبَصَرَكَ وَشَعْرَكَ وَجِلْدَكَ وَعَدَدَ أَشْيَاءَ غَيْرِ هَذَا»^۱

امام صادق (ع) فرمود: «وقتی روزه می‌گیری باید گوش تو و چشم تو و موی تو و پوست تو روزه بگیرد و چیزهای دیگری را نیز برشمرد».

۱۲. قَالَ الصَّادِقُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ): «لَا يَكُونَنَّ يَوْمُ صَوْمِكَ كَيَوْمِ

فَطْرِكَ»^۲

امام صادق (ع) فرمود: «البته روز روزه‌داری تو مثل روزی که روزه نیستی، نباشد».

۱۳. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ): «مَا مِنْ عَبْدٍ صَائِمٍ

(صَالِحٍ) يُشْتَمُ فَيَقُولُ: إِنِّي صَائِمٌ سَلَامٌ عَلَيْكَ لَا

أَشْتَمُكَ كَمَا تَشْتَمُنِي إِلَّا قَالَ الرَّبُّ تَعَالَى: إِسْتَجَارَ

عَبْدِي بِالصَّوْمِ مِنْ شَرِّ عَبْدِي قَدْ أَجَرْتُهُ النَّارَ»^۳

رسول خدا (ﷺ) فرمود: «بندۀ روزه‌داری نیست که به او دشنام داده شود و او به دشنام‌دهنده بگوید: من روزه هستم. سلام بر تو! من دشنام نمی‌دهم؛ چنانچه تو دشنام

۱. کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۸۷؛ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۰۸؛ فیض کاشانی، الوافی، ج ۱۱، ص ۲۲۱.

۲. کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۸۷؛ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۰۸؛ فیض کاشانی، الوافی، ج ۱۱، ص ۲۲۱.

۳. کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۸۸؛ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۱۰۹؛ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۱۶۷ - ۱۶۸.

می‌دهی؛ مگر این که پروردگار تعالی می‌فرماید: بنده من به وسیله روزه از شر بنده (به من) پناه جست. من به تحقیق او را از (شر) آتش پناه دادم».

۱۴. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الشَّقِيُّ مَنْ حُرِمَ غُفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ»؛^۱

رسول خدا ﷺ فرمود: «بدبخت کسی است که از آمرزش خدا در این ماه بزرگ محروم بماند (و نتواند خود را عوض کند و گناه و معصیت را کنار بگذارد).»

۱۵. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: «إِنَّمَا هُوَ عَبْدٌ لِمَنْ قَبِلَ اللَّهُ مِنْ صِيَامِهِ، وَشَكَرَ قِيَامَهُ، وَكُلُّ يَوْمٍ لَا يُعْصِي اللَّهَ فِيهِ فَهُوَ عَيْدٌ»؛^۲

امیرالمومنین علی بن ابی طالب فرمود: «امروز (عید فطر) عید است برای کسی که روزه‌اش مقبول، و سعی و کوشش او مشکور، و گناهش مغفور شده باشد. و هر روزی که در آن خدا معصیت نشود، آن روز عید است».

۱. صدوق، الامالی، ص ۱۵۴؛ همو، عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶۵؛ مجلسی، بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۵۶.

۲. نهج البلاغه، حکمت ۴۲۸ (ج ۴، ص ۱۰۰)؛ فتال نیشابوری، روضة الواعظین، ص ۳۵۴؛ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۳۰۸.

۱۶. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: «الْيَوْمُ لَنَا عِيدٌ، وَغَدًا لَنَا عِيدٌ، وَكُلُّ يَوْمٍ لَا نَعْصِي اللَّهَ فِيهِ فَهُوَ لَنَا عِيدٌ»؛^۱
امیرالمومنین عليه السلام فرمود: «امروز برای ما عید است و فردا هم برای ما عید است و هر روزی را که در آن معصیت خدا نکنیم آن روز برای ما عید است».

۱۷. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «إِذَا كَانَ يَوْمُ عِيدِ الْفِطْرِ وَقَفَتِ الْمَلَائِكَةُ عَلَى أَبْوَابِ الطُّرُقِ فَنَادُوا أَغْدُوا يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ إِلَيَّ رَبِّ كَرِيمٌ يَمُنُّ بِالْخَيْرِ ثُمَّ يُثِيبُ عَلَيْهِ الْجَزِيلَ لَقَدْ أَمَرْتُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَقُمْتُمْ، وَ أَمَرْتُمْ بِصِيَامِ النَّهَارِ فَصُمْتُمْ، وَ أَطَعْتُمْ رَبَّكُمْ فَأَقْبَضُوا جَوَائِزَكُمْ فَإِذَا صَلُّوا نَادِي مُنَادٍ: أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ قَدْ غَفَرَ لَكُمْ فَارْجِعُوا رَاشِدِينَ إِلَيَّ رَحَالِكُمْ فَهُوَ يَوْمُ الْجَائِزَةِ، وَ يُسَمَّى ذَلِكَ الْيَوْمُ فِي السَّمَاءِ يَوْمَ الْجَائِزَةِ»؛^۲

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «روز عید فطر، فرشتگان بر در هر راهی می ایستند و ندا می دهند: ای مسلمانان، صبح خود را با آرزوی خیر از خداوند بخشنده آغاز کنید تا ثواب بزرگی از طرف خدا به شما برسد. همانا به شب زنده داری امر شدید، انجام دادید و نیز به روزه داری مأمور شدید فرمان بردید، و پروردگارتان را اطاعت کردید، پس جوایزتان را دریافت کنید. هنگامی که نماز عید خوانده

۱. محدث نوری، مستدرک الوسائل، ج ۶، ص ۱۵۴.

۲. طبرانی، المعجم الکبیر، ج ۱، ص ۲۲۶؛ هیثمی، مجمع الزوائد، ج ۲، ص ۲۰۱.

می‌شود منادی ندا می‌دهد: آگاه باشید که پروردگارتان شما را آمرزید، برگردید به منازلتان درحالی که هدایت شده هستید. امروز روز جائزه و در آسمان هم به همین اسم نامیده شده است».

خَطَبَ أُمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام لِلنَّاسِ
يَوْمَ الْفِطْرِ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ يَوْمَكُمْ هَذَا يَوْمٌ
يُنَابُ فِيهِ الْمُحْسِنُونَ، وَ يَخْسِرُ فِيهِ الْمُسِيءُونَ
وَهُوَ أَشْبَهُ يَوْمِ بَيَوْمِ قِيَامَتِكُمْ فَادْكُرُوا بِخُرُوجِكُمْ مِنْ
مَنَازِلِكُمْ إِلَى مُصَلَّاتِكُمْ خُرُوجَكُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى
رَبِّكُمْ، وَ اذْكُرُوا بِوُفُوفِكُمْ فِي مُصَلَّاتِكُمْ وَوُفُوفَكُمْ بَيْنَ
يَدَيِ رَبِّكُمْ وَ اذْكُرُوا بِرُجُوعِكُمْ إِلَى مَنَازِلِكُمْ رُجُوعَكُمْ
إِلَى مَنَازِلِكُمْ فِي الْجَنَّةِ أَوْ النَّارِ وَ اعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ! أَنَّ
أَدْنَى مَا لِلصَّائِمِينَ وَ الصَّائِمَاتِ أَنْ يُنَادِيَهُمْ مَلَكٌ فِي
آخِرِ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ: أَبْشُرُوا عِبَادَ اللَّهِ فَقَدْ غَفَرَ
لَكُمْ مَا سَلَفَ مِنْ ذُنُوبِكُمْ فَانظُرُوا كَيْفَ تَكُونُونَ فِيمَا
تَسْتَأْنِفُونَ»؛^۱

امیرالمؤمنین عليه السلام در روز عید فطری خطبه خواند و فرمود: «ای مردم این روز شما روزی است که در آن نیکوکاران ثواب داده می‌شوند و بدکاران زیانکار می‌گردند، و شبیه‌ترین روز است به روز قیامت شما. پس یاد کنید به بیرون آمدنتان از منزلهایتان به‌سوی نمازگاهتان، بیرون آمدن خودتان را از قبرها به‌سوی

پروردگارتان، و یاد کنید به ایستادن در نمازگاهتان، ایستادن تان را در برابر پروردگارتان، و یاد کنید به بازگشت به سوی منازلتان بازگشت خود را به سوی منازلتان در بهشت یا آتش و بدانید بندگان خدا! کمتر چیزی که برای مردان و زنان روزه دار است این است که فرشته ای در روز آخر ماه رمضان ندا می کند: شادمان باشید بندگان خدا به تحقیق گناهان گذشته شما آمرزیده شد. پس نگاه کنید چگونه می باشید در اعمال و رفتار آینده که چگونه آغاز می نمایید».

مناجات امیرالمؤمنین علیه السلام

شب به گوش آمدم از سوی حجاز	نالۀ و صوت مناجات و نیاز
نالۀ ای کز دل پاکی خیزد	حالت شوق و نشاط انگیزد
نغمۀ ای روح نشین جان پرور	اندر آن سرّ حقیقت مضمّر
نالۀ پرشور و صدا پرسوز است	شب ز انوار تجلّی روز است
بنده ای واقف سرّ لاهوت	عاشقی مست ز صهبای وصال
گشته با خالق خود گرم مقال	حمد می گفت و ستایش می کرد
بر در دوست نیایش می کرد	نالۀ نافذ سوزانی داشت
حالت زار پریشانی داشت	تنش از بیم خدا لرزان بود
نازنین دیدۀ او گریان بود	یار، بی پرده تماشا می کرد
خلوت خاص تمنا می کرد	این چنین درّ حقایق می سفت
راز در حضرت جانان می گفت	ای که ذکر تو بود اصل شفا
نیست سرمایۀ من غیر رجا	از درت کس نشود خائب باز
پاکی از بخل و نیاز و انباز	نعمتت هست فزون از احصا
حق شکرت نتوان کرد ادا	یاد تو ورد زبانم باشد
حُبّ تو مونس جانم باشد	فخرم این بس که تو مولای منی
خالق و رازق و ملجای منی	بر درت خوار و حقیر آمده ام
زار و محتاج و فقیر آمده ام	تویی آن خالق قهار جلیل

منم آن بندهٔ مسکین و ذلیل	چه خوش است آنکه به درگاه خدا
بنده‌ای روی نهد بهر دعا	آن قدر عرض ادب کرد و نیاز
که جهان گشت پر از سوز و گداز	دشت و صحرا همه جا بود سکوت
ناگهان گشت صدایش خاموش	جلوهٔ دوست نمودش مدهوش
مرغ حق ماند ز تسبیح و نوا	من در اندیشهٔ آن نغمه‌سرا
یارب این صوت مناجاتِ که بود؟	که ز من طاقت و آرام ربود؟
یارب این صوت روان‌بخش ز کیست؟	هاتقی گفت که این صوت علی است
این مناجات علی شیر خداست	که از آن ولوله در ارض و سَماست
یگانه‌تاز غزوات اسلام	فاتح خیبر و احزاب لثام
این علی بود که در بزم حضور	هست چون موسی عمران در طور
شب رود چون که به خلوت‌گه راز	به‌سوی دوست نماید پرواز
همه شب سوز و گدازی دارد	با خدا راز و نیازی دارد
از رُخش نور خدا تابان است	محو در معرفت جانان است
صاحب مکرمت و لطف عمیم	مظهر رحمت یزدان رحیم
خود به سر وقت یتیمان می‌رفت	کلبه تنگ فقیران می‌رفت
پرسش از حال ضعیفان می‌کرد	با همه رأفت و احسان می‌کرد
نشد از معدلتش کس محروم	خصم ظالم بُد و یار مظلوم
داشت مُلک دو جهان زیر نگین	بُد غذایش نمک و نان جوین
آن کز ضربتِ بن ملجم دون	حق‌نما صورت او شد پُر خون
چهرهٔ عدل شد از ظلم نهان	گشت ارکان هدایت ویران

کُشته شد رهبر ارباب یقین	کُشته شد شیر خدا حبل متین
حُبّ تو مایهٔ آب و گل من	یا علی! ای تو مُراد دل من
کمترین پایهٔ قدرت فلک است	الکن از مدح تو نطق ملک است
روسیاهم به تو آورده پناه	نامه‌ام پر شده از جرم و گناه
«لطفی صافیت» ای بحر سخا	به درت آمده محتاج عطا
پس چه باکی ز جهنم دارم	به ولایت، دل محکم دارم
فخرم این بس که سگ کوی توام	بستهٔ سنبل گیسوی توام
سر کویت به جنان نفروشم	من نجف را به جهان نفروشم
دین و دنیای من ایمان من است. ^۱	حرمت روضه‌ی رضوان من است

۱. شعر سرودهٔ معظم‌له می‌باشد.

كتاب نامه

١. قرآن كريم.
٢. نهج البلاغه، الشريف الرضى، الامام على بن ابي طالب عليه السلام، الشريف الرضى، تحقيق و شرح محمد عبده، بيروت، دار المعرفة، ١٤١٢ق.
٣. الارشاد فى معرفة حجج الله على العباد، مفيد، محمد بن محمد (م). ١٤١٣ق.)، تحقيق مؤسسة آل البيت عليه السلام لتحقيق التراث، بيروت، دارالمفيد، ١٤١٤ق.
٤. الاصابة فى تمييز الصحابه، ابن حجر عسقلانى، احمد بن على (م). ٨٥٢ق.)، تحقيق عادل احمد عبدالموجود، على محمد معوض، بيروت، دارالكتب العلمية، ١٤١٥ق.
٥. اعلام الورى بأعلام الهدى، طبرسى، فضل بن حسن (م). ٥٤٨ق.)، قم، مؤسسة آل البيت عليه السلام لاهياء التراث، ١٤١٧ق.
٦. اقبال الاعمال، ابن طاووس، سيد على بن موسى (م). ٦٦٤ق.) تحقيق جواد قيومى، قم، مكتب الاعلام الاسلامى، ١٤١٤ق.
٧. الامالى، صدوق، محمد بن على (م). ٣٨١ق.)، قم، مؤسسة البعثة، ١٤١٧ق.
٨. الانوار الساطعة من الغراء الطاهرة خديجة بنت خويلد، سيلوى، غالب، المطبعة العلمية، ١٤٢١ق.
٩. بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الطهار عليهم السلام، مجلسى، محمدباقر (م). ١١١١ق.)، تحقيق محمدباقر بهبودى، بيروت، داراحياء التراث العربى، ١٤٠٣ق.
١٠. البداية والنهاية، ابن كثير، اسماعيل بن عمر (م). ٧٧٤ق.)، تحقيق على شيرى، بيروت، دار احياء التراث العربى، ١٤٠٨ق.

۱۱. *تاریخ الامم والملوک*، طبری، محمد بن جریر (م. ۳۱۰ ق.)، تحقیق گروهی از دانشمندان، بیروت، مؤسسة الاعلمی، ۱۴۰۳ ق.
۱۲. *تاریخ الیعقوبی*، یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب (م. ۲۹۲ ق.)، بیروت، دارصادر.
۱۳. *تحف العقول عن آل الرسول ﷺ*، ابن شعبه حرانی، حسن بن علی (م. قرن ۴)، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، نشر اسلامی، ۱۴۰۴ ق.
۱۴. *تفصیل وسائل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه*، حر عاملی، محمد بن حسن (م. ۱۱۰۴ ق.)، قم، مؤسسة آل البيت علیہ السلام لاحیاء التراث، ۱۴۱۴ ق.
۱۵. *توضیح المقاصد*، بهائی، محمد بن حسین (م. ۱۰۳۱)، قم، کتابخانه مرعشی نجفی، ۱۴۰۶ ق.
۱۶. *تهذیب الاحکام*، طوسی، محمد بن حسن (م. ۴۶۰ ق.)، تحقیق سید حسن موسوی خراسان، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۴ ش.
۱۷. *ثواب الاعمال و عقاب الاعمال*، صدوق، محمد بن علی (م. ۳۸۱ ق.)، تحقیق سید محمد مهدی موسوی خراسان، قم، الشریف الرضی، ۱۳۶۸ ش.
۱۸. *الخصال*، صدوق، محمد بن علی (م. ۳۸۱ ق.)، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، نشر اسلامی، ۱۴۰۳ ق.
۱۹. *الخصائص الفاطمیة*، حسینی کجوری، محمد باقر (م. ۱۳۱۳ ق.)، تحقیق سید علی جمال اشرف حسینی، الشریف الرضی، ۱۳۸۰ ش.
۲۰. *الدعوات*، قطب راوندی، سعید بن هبة الله (م. ۵۷۳ هـ)، قم، مدرسه الامام المهدی علیه السلام، ۱۴۰۷ ق.
۲۱. *رمضان در تاریخ*، صافی گلپایگانی، لطف الله، تهران، نشر قدر، ۱۳۶۲ ش.
۲۲. *روضة الواعظین و بصیرة المتعظین*، فتال نیشابوری، محمد بن حسن (م. ۵۰۸ هـ)، قم، الشریف الرضی، ۱۳۷۵ ش.
۲۳. *شرح نهج البلاغه*، ابن ابی الحدید، عزالدین (م. ۶۵۶ هـ)، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، دار احیاء الکتب العربیة، ۱۳۷۸ ق.
۲۴. *عالی ترین مکتب تربیت و اخلاق یا ماه مبارک رمضان*، صافی گلپایگانی، لطف الله.

۲۵. *علل الشرايع*، صدوق، محمد بن علی (م. ۳۸۱)، تحقیق سید محمدصادق بحر العلوم، النجف الاشرف، المكتبة الحيدرية، ۱۳۸۵ق.
۲۶. *عيون اخبار الرضا* عليه السلام، صدوق، محمد بن علی (م. ۳۸۱ق.)، تحقیق حسین اعلمی، بیروت، مؤسسة الاعلمی، ۱۴۰۴ق.
۲۷. *الغدير في الكتاب والسنة والادب*، امینی، عبدالحسین (م. ۱۳۹۲ق.)، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۳۹۷ق.
۲۸. *فضائل الاشهر الثلاثة*، صدوق، محمد بن علی (م. ۳۸۱ق.)، تحقیق غلامرضا عرفانیان، بیروت، دارالمحجة البيضاء، ۱۴۱۲ق.
۲۹. *الكافي*، کلینی، محمد بن یعقوب (م. ۳۲۹ق.)، تحقیق علی اکبر غفاری، تهران، دارالکتب الاسلامیة، ۱۳۶۳ش
۳۰. *الکامل فی التاریخ*، ابن اثیر جزری، علی بن محمد (م. ۶۳۰ق.)، بیروت، دارصادر، ۱۳۸۶ق.
۳۱. *كشف الغمة في معرفة الائمة* عليه السلام، اربلی، علی بن عیسی (م. ۶۹۳ق.)، بیروت، دارالاضواء، ۱۴۰۵ق.
۳۲. *مجمع الزوائد و منبع الفوائد*، هیثمی، علی بن ابی بکر (م. ۸۰۷ق.)، بیروت، دارالکتب العلمیة، ۱۴۰۸ق.
۳۳. *المحاسن*، برقی، احمد بن محمد (م. ۲۷۴ق.)، تحقیق سید جلال الدین حسینی، تهران، دارالکتب الاسلامیة، ۱۳۷۰ش
۳۴. *المحجة البيضاء في تهذيب الاحياء*، فیض کاشانی، محسن بن مرتضی (م. ۱۰۹۱ق.)، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، نشر اسلامی ۱۴۱۷ق.
۳۵. *مسار الشیعة في مختصر تواریخ الشریعة*، مفید، محمد بن محمد (م. ۴۱۳ق.)، تحقیق مهدی نجف، بیروت، دارالمفید، ۱۴۱۴ق.
۳۶. *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل*، محدث نوری، میرزا حسین (م. ۱۳۲۰ق.)، بیروت، مؤسسة آل البيت عليه السلام لاحیاء التراث، ۱۴۰۸ق.
۳۷. *مسند احمد بن حنبل*، احمد بن حنبل، شیبانی (م. ۲۴۱ق.)، بیروت، دارصادر.

۳۸. **المصباح**، کفعمی، ابراهیم بن علی (م. ۹۰۵ق.)، بیروت، مؤسسة الاعلمی، ۱۴۰۳ق.
۳۹. **مصباح المتهجد**، طوسی، محمد بن حسن (م. ۴۶۰ق.)، بیروت، مؤسسة فقه الشیعة، ۱۴۱۱ق.
۴۰. **معارف دین**، صافی گلپایگانی، لطف‌الله، قم، مرکز نشر و تنظیم آثار آیت‌الله العظمی صافی گلپایگانی دام‌ظله‌العالی، ۱۳۸۶ش.
۴۱. **مع الخطیب فی خطوطه العریضه**، صافی گلپایگانی، لطف‌الله، قم، مرکز تنظیم و نشر آثار آیت‌الله العظمی صافی گلپایگانی دام‌ظله‌العالی، ۱۴۳۰ق.
۴۲. **معانی الاخبار**، صدوق، محمد بن علی (م. ۳۸۱ق.)، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، نشر اسلامی، ۱۳۶۱ش.
۴۳. **المعجم الکبیر**، طبرانی، سلیمان بن احمد (م. ۳۶۰ق.)، تحقیق حمدی سلفی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۴ق.
۴۴. **من لا یحضره الفقیه**، صدوق، محمد بن علی (م. ۳۸۱ق.)، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، نشر اسلامی، ۱۴۰۴ق.
۴۵. **مناقب آل ابی طالب**، ابن شهر آشوب، محمد بن علی (م. ۵۸۸ق.)، تحقیق گروهی از اساتید نجف اشرف، النجف الاشرف، المكتبة الحیدریة، ۱۳۷۶ق.
۴۶. **منتهی الآمال فی تواریخ النبی والآل**، محدث قمی، عباس (م. ۱۳۵۹ق.)، قم، انتشارات دلیل ما، ۱۳۷۹ش.
۴۷. **الوافی**، فیض کاشانی، محسن بن مرتضی (م. ۱۰۹۱ق.)، تحقیق سید ضیاء‌الدین حسینی، اصفهان، کتابخانه امام امیرالمؤمنین علی (ع)، ۱۴۰۶ق.

آثار حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی مدظله الوارف در یک نگاه

ردیف	نام کتاب	زبان	ترجمه
قرآن و تفسیر			
۱	تفسیر آیة فطرت	فارسی	—
۲	القرآن مصون عن التحریف	عربی	—
۳	تفسیر آیة التطهیر	عربی	—
۴	تفسیر آیة الانذار	عربی	—
حدیث			
۵	منتخب الاثر در ۳ جلد	عربی	اردو/انگلیسی
—	غیبة المنتظر	عربی	—
۶	قبس من مناقب امیر المؤمنین علیه السلام (مئة و عشر حدیث من کتب عامة)	عربی	فارسی
—	پرتوی از فضائل امیر المؤمنین علیه السلام در حدیث	—	فارسی
۷	احادیث الائمة الاثنی عشر، اسنادها و الفاظها	عربی	—
۸	احادیث الفضائل	عربی	—
فقه			
۹	توضیح المسائل	فارسی	—
—	منتخب الاحکام	فارسی	—
۱۰	احکام نوجوانان	فارسی	انگلیسی
۱۱	جامع الاحکام در ۲ جلد	فارسی	—
۱۲	استفتائات قضایی	فارسی	—
۱۳	استفتائات پزشکی	فارسی	—

۱۴	مناسک حج	فارسی	عربی
۱۵	مناسک عمره مفرده	فارسی	عربی
۱۶	هزار سؤال پیرامون حج	فارسی	—
۱۷	پاسخ کوتاه به ۳۰۰ پرسش در ۲ جلد	فارسی	آذری
۱۸	احکام خمس	فارسی	—
۱۹	اعتبار قصد قربت در وقف	فارسی	—
۲۰	رساله در احکام ثانویه	فارسی	—
۲۱	فقه الحج در ۴ جلد	عربی	—
۲۲	هدایة العباد در ۲ جلد	عربی	—
۲۳	هدایة السائل	عربی	—
۲۴	حواشی علی العروة الوثقی	عربی	—
۲۵	القول الفاخر فی صلاة المسافر	عربی	—
۲۶	فقه الخمس	عربی	—
۲۷	أوقات الصلوة	عربی	—
۲۸	التعزیر (احکامه و ملحقاته)	عربی	—
۲۹	ضرورة وجود الحكومة	عربی	فارسی
۳۰	رسالة فی معاملات المستحدثة	عربی	—
۳۱	التداعی فی مال من دون بینة و لا ید	عربی	—
۳۲	رسالة فی المال المعین المشتبه ملکيته	عربی	—
۳۳	حكم نكول المدعى علیه عن اليمين	عربی	—
۳۴	ارث الزوجة	عربی	—
۳۵	مع الشيخ جاد الحق فی ارث العصبه	عربی	—
۳۶	حول دیات ظریف ابن ناصح	عربی	—
۳۷	بحث حول الاستسقام بالازلام (مشروعية الاستخارة)	عربی	—
—	الرسائل الخمس	عربی	—
۳۸	الشعائر الحسينية	عربی	—
—	آنچه هر مسلمان باید بداند	—	آذری

اصول فقه			
—	عربی	بیان الاصول در ۳ جلد	۳۹
—	عربی	رسالة فی الشهرة	۴۰
—	عربی	رسالة فی حکم الاقل و الاکثر فی الشبهة الحکمیه	۴۱
—	عربی	رسالة فی الشروط	۴۲
عقاید و کلام			
—	فارسی	عرض دین	۴۳
—	فارسی	به سوی آفریدگار	۴۴
—	فارسی	الهیات در نهج البلاغه	۴۵
—	فارسی	معارف دین در ۳ جلد	۴۶
—	فارسی	پیرامون روز تاریخی غدیر	۴۷
—	فارسی	ندای اسلام از اروپا	۴۸
—	فارسی	نگرشی بر فلسفه و عرفان	۴۹
—	فارسی	نیایش در عرفات	۵۰
—	فارسی	سفرنامه حج	۵۱
—	فارسی	شهادت آگاه	۵۲
—	فارسی	امامت و مهدویت	—
—	فارسی	نظام امامت و رهبری/۱	۵۳
عربی	فارسی	تجلی توحید در نظام امامت/۲	۵۴
—	فارسی	ولایت تکوینی و ولایت تشریعی/۳	۵۵
—	فارسی	پیرامون معرفت امام/۴	۵۶
—	فارسی	معرفت حجت خدا/۵	۵۷
—	فارسی	وابستگی جهان به امام زمان/۶	۵۸
عربی	فارسی	باورداشت مهدویت/۷	۵۹
—	فارسی	اصالت مهدویت/۸	۶۰
آذری	فارسی	نوید امن و امان/۹	۶۱
—	فارسی	عقیده نجات بخش/۱۰	۶۲
—	فارسی	انتظار، عامل مقاومت و حرکت/۱۱	۶۳
—	فارسی	به سوی دولت کریمه/۱۲	۶۴

۶۵	پاسخ به ده پرسش/۱۳	فارسی	—
۶۶	گفتمان مهدویت/۱۴	فارسی	انگلیسی
۶۷	فروغ ولایت در دعای ندبه/۱۵	فارسی	عربی
۶۸	پیام‌های مهدوی/۱۶	فارسی	—
۶۹	توضیحات پیرامون کتاب عقیده مهدویت در تشیع امامیه	فارسی	انگلیسی
۷۰	گفتمان عاشورایی	فارسی	—
۷۱	مقالات کلامی	فارسی	—
۷۲	صراط مستقیم	فارسی	—
۷۳	الی هدی کتاب‌الله	عربی	—
۷۴	ایران تسمع فتجیب	عربی	—
۷۵	رسالة حول عصمة الانبياء و الائمة	عربی	—
۷۶	تعليقات على رسالة الجبر و القدر	عربی	—
—	لمحات في الكتاب و الحديث و المذهب	عربی	—
۷۷	صوت الحق و دعوة الصديق	عربی	—
۷۸	رد اكدوبة خطبة الامام علي عليه السلام ، على الزهراء عليها السلام	عربی	—
۷۹	مع الخطيب في خطوطه العريضة	عربی	اردو / فرانسه
۸۰	رسالة في البدء	عربی	—
۸۱	جلاء البصر لمن يتولى الائمة الاثنى عشر عليهم السلام	عربی	—
۸۲	حديث افتراق المسلمين على ثلاث و سبعين فرقة	عربی	—
۸۳	من لهذا العالم؟	عربی	—
۸۴	بين العلمين ، الشيخ الصدوق و الشيخ المفيد	عربی	—
	داوری میان شیخ صدوق و شیخ مفید	فارسی	—
۸۵	مقدمات مفصلة على «مقتضبا لاثر» و «مکیال المکارم» و «منتقى الجمال»	عربی	—
۸۶	امان الامة من الضلال و الاختلاف	عربی	—
۸۷	البكاء على الامام الحسين عليه السلام	عربی	—
۸۸	النقود اللطيفة على الكتاب المسمى بالاخبار الدخيلة	عربی	—
۸۹	پیام غدیر	فارسی	—

تربیتی			
۹۰	—	فارسی	ماه مبارک رمضان، عالی‌ترین مکتب تربیت و اخلاق
۹۱	—	فارسی	راه اصلاح (امر به معروف و نهی از منکر)
۹۲	—	فارسی	با جوانان
تاریخ			
۹۳	—	فارسی	سیرحوزه‌های علمی شیعه
۹۴	—	فارسی	رمضان در تاریخ (حوادث تاریخی)
سیره			
۹۵	—	فارسی	پرتوی از عظمت امام حسین علیه السلام
—	—	فارسی	آینه جمال
—	—	فارسی	از نگاه آفتاب
—	—	فارسی	اشک و عبرت
تراجم			
۹۶	—	فارسی	زندگانی آیت الله اخوند ملاحمد جواد صافی گلپایگانی
۹۷	—	فارسی	زندگانی جابر بن حیان
۹۸	—	فارسی	زندگانی بوداسف
۹۹	—	فارسی	فخر دوران
شعر			
۱۰۰	—	فارسی	دیوان اشعار
۱۰۱	—	فارسی	بزم حضور
۱۰۲	—	فارسی	آفتاب مشرقین
۱۰۳	—	فارسی	صحیفه المؤمن
۱۰۴	—	فارسی	سبط المصطفی
۱۰۵	—	فارسی	در آرزوی وصال
مقاله‌ها و خطابه‌ها			
۱۰۶	—	فارسی	حدیث بیداری (مجموعه پیام‌ها)
۱۰۷	—	فارسی	شب‌پرگان و آفتاب
—	—	فارسی	شب عاشورا
—	—	فارسی	صبح عاشورا
۱۰۸	—	فارسی	با عاشوراییان
۱۰۹	—	فارسی	رسالت عاشورایی